aña 16
no. 8
november 1985

SKOL & KOMUNIDAT

SIMAR
SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA

pag. 10

P.P.A
PARTIDO DEMOCRATICO ARUBIANO P.D.A.
E ALTERNATIVA
ACCION DEMOCRATICO NACIONAL ADN
PARTIDO DI PUEBLO ARUBANO AVP ARUBA'S PEOPLE PARTY

ELEKSHON '85:
komienso di un
ERA NOBO?

pag. 3

redaktie: c. tromp, h. oplaat. q. maduro, j. van eer, t. pengel, j. pereira, r. reeberg, j. schwengle, k. augustin.
redaktie-adres: kantoor simar, sabana blanco 36.
bank skol & komunidat: a.b.n., banknr. 31.47.886.
layout en fotografie: r. de graaff.
drukker: vad.

simar, sindikato di maestronan di aruba, sabana blanco 36, pob 582, oranjestad, tel. 24219.

bestuur:
burny every, presidente; mirella wijngaarden, 1° sekretario; ebby goedgedrag, 2° sekretario; dolfi kock, komisario; edgar boekhoudt, komisario.

SKOL & KOMUNIDAT

november 1985

aña 16 - nr. 8

sindikato di maestronan di aruba

ELEKSHON '85

PAKIKO MEP A KEDA AFÓ?

komienso di un era nobo?

Por ta ku bo lo no ripará mes, pero nos no a tuma e molèster di purba haña e kontestanan di e "partido na mando' e biaha aki. Na promé lugar — i nos por bisa esei for di eksperiensia — ta kasi imposibel pa haña nan (mihor dicho: pa hañ'E, pasobra t'E so por papia den nòmber di 'partido'). Además nos ta kere ku e 'partido' ei a haña pleno oportunidat i tempo kaba pa demostrá kiko e tin di ofresé i nos no ta dispuesto pa dun'é niun krenchi di espasio di propaganda gratis mas. Nos tambe ta kere ku nos por yuda trese e balansa bèk na su lugar, pa awor bòltu nan mesun 'prinsipio' pa duna palabra na e 'minoría' so, i no hasi kaso di e 'mayoría'.
Nos posishon pór wordo interpretá komo uno no-demokrátiko, pero ta hustamente pa yuda salba demokrasia nos a tum'e.
Sinembargo, e argumento mas importante den e kuadro aki ta e liña di maneho ku nos sindikato ta hiba. Simar, den un reunion general luna pasá, a disidí di tuma un posishon pro-oposishon, den e sentido ku Simar ta kere ku e hendenan ku a goberná te awor aki no tin mag di goberná mas, na interés di Aruba. Mesora nos ta bisa aserka ku e posishon tumá aki di ningún manera ta enserá ku Simar a sera un pakto/areglo ku un of mas partido di oposishon. Simar nunka á i nunka ló lebumai su independensia sindikal.
E 'konseho di voto' aki no ta un konseho di voto den e sentido di palabra komún (pa vota pa un sierto partido of pa sierto partidonan). E ta mas bien un konseho pa e votadornan pa vota *kontra* un sierto partido, kontra un sierto *maneho*.

Vota kontra un partido ku a mustra klaramente ku e no por goberná manera debe ser. Un partido ku a hiba, pa añanan largo, un maneho desastroso riba kasi tur tereno, inkluso esun k'e ta asina orguyoso di dje, esta e tereno estatal. Un partido ku a kousa un deskonfiansa formal serka Hulanda, Venezuela, demas paísnan i e otro islanan di Antias i 'last but not least' serka su mesun pueblo... Un partido ku a duna muestranan na kantidat di no ta respetá demokrasia, ni hustisia i ku te asta tin karakterístikonan evidente di un movimiento diktatorial derechista... Un partido ku ni ta un partido di bèrdat: e ta konsistí di un solo persona ku ta masha, masha bispou mes i na un distansia inmenso e tin ful e resto di su 'partido' den su gara diabóliko. Un partido ku a okashoná ku e paternalismo i faboritismo aki na Aruba a subi te na un nivel inkreibel i ku a sembra un sentido di intoleransia den mente di e pueblo. Un partido ku a zòrg pa e palabra 'korupshon' haña un nifikashon menos malo ku e mester tin den un komunidat sano. Un partido ku a okashoná un ampliashon enorme di e 'korupshon institushonalisá (un amtenar di Sociale Zaken, di Gezondheidsdienst òf di Domeinbeheer p.e. - ta puntra'bo: "B'a papia ku e diputado kaba?").
I asina nos por sigui menshoná argumentonan i echonan kuanto ku bo kier pakiko bo tin ku vota *kontra* e partido ei.
Por ta k'e ta zona bashí (ta falta di e lider diabóliko tambe ku hopi kos ku riba su mes tin hopi kontenido, ta zona bashí...), pero nos ta konbensí, sagradamente, ku ta pa bienestar di nos futuro generashonnan ku nos mester stòp e desaroyo malo aki, VOTANDO KONTRA!!!

→

ELEKSHON '85

**Den e edishon aki di Skol i Komunidat nos ta dediká atenshon na e elekshon di dia 22 proksimo.
E elekshon aki tin un signifikashon spesial. Dikon? Pasobra nos ta na víspera di un kambio den nos struktura estatal ku ta hasi ku nos ta bira un pais den reino hulandes ku kondishon di Hulanda pa bira independiente na 1996. Pasobra despues di 1 yanüari 1986 e parlamento arubiano mester bai disidí riba varios leinan nobo ku mester bai regla asuntonan den nos komunidat i ku nos lo tin di biba sigur un 15-20 aña ku nan. I 'last but not least' pasobra e gobierno di e partido mayoritario pa dies aña largo a desformá e funshonamento demokrátiko di henter nos komunidat i tambe a kontribuí ku awe nos ta pasando den problemanan ekonómiko, sigur riba nivel gubernamental.
Nos a kuminsa ku un hustifikashon pa e echo ku nos a laga MEP afo e biaha aki. Aki bou nos ta bin ku e prosedura normal, den forma di un entrevista ku e 4 partidonan di oposishon. Tambe nos à purba duna un bista histórikо di e proseso demokrátiko na Aruba (Antias).
Por ultimo nos lo duna algun komentario enkuanto e programanan di e partidonan pa e futuro gobernashon.**

pregunta 1:

**Den pasado, i voral durante e último 10 añanan, gobierno di nos isla no tabata funshoná na un manera demokrátikamente akseptabel, segun nos.
Si bo ta di akuerdo ku nos ponensia: kiko bo partido lo bai hasi of laga di hasi, si e logra bin den e gobierno nobo, pa drecha i mehorá e funshonamento demokrátiko di gobierno, di e gobernantenan?**

PPA (Benny Nisbet)

"P.P.A. lo perkurá pa e asina yamá institushon di KONSEHERO GENERAL lo no bolbe mas den un gobierno nobo, pero pa bini ehekutivonan ku a base di nos konstitushon konose e responsabilidat ku nan ta karga pa nos pueblo, alabes P.P.A. ta perkurá pa legisladonan (miembronan di Parlamento) ku debidamente ta realisá e tarea ku nan tin pa kontrolá un gobierno den nòmber di Pueblo, sea ku nan ta sostené gobierno of nan ta forma parti di oposishon."

* * *

PDA (Frank Booi)

"P.D.A. p.e. lo proponé un komishon investigativo parlamentario ku ta konsistí di miembronan di tur partido polítiko representá den parlamento di Aruba. E komishon aki mester vigilá kontra korupshon i mal uso di poder den henter e aparato gubernamental. Nos lo introdusí un artikulo di lei pa apliká 'impeachment' riba kualkier funshonario di gobierno. E lei aki ta duna kada siudadano e derecho di eksihí un investigashon relashoná ku kualkier akto kontra lei p.e. korupshon. E konsekuensia lo ta ku e funshonario aki lo mester retirá di su funshon i ademas aparesé dilanti hues."

ADN (John Booi)

"Ta e preokupashon pa desaroyo di demokrasia den nos komunidat a kondusí na fundashon di A.D.N. E meta di A.D.N. manera e ta ankrá den su statüt ta papia pa su mes.
Si A.D.N. logra bini den gobierno, nos lo boga pa formashon di un 'Kumbre Nashonal' ku lo mester formulá un 'Programa Nashonal' pa Aruba. Den

"Basikamente demokrasia ta un 'disposhon mental' i ta esaki mester wordo mehorá i reforsá den nos komunidat."

parlamento nos lo apresiá ideanan konstruktivo di oposishon i hasi bon uso di nan. Departamento di Informashon lo wordo saká for di esfera polítiko partidista. Profeshonalnan den nos komunidat mester wordo involví den e trabou aki, pa nos pueblo por haña informashon ophetibo riba tur tereno di gobernashon i interes general. Básikamente demokrasia ta un 'disposhon mental' i ta esaki mester wordo mehorá i reforsá den nos komunidat."

MITO CROES (AVP)

AVP (Mito Croes)

"Nos tin diferente proposishon, e.o.: mester bin Publisidat di Maneho (Openbaarheid van Bestuur). Esei mester wòrdo reglá pa lei. Hulanda a okupá su mes ku esei pa hopi tempo kaba i nos por hasi uso di nan eksperiensianan. Asina e hendenan sa kiko ta pasa i e formashon di "grupitonan" lo bira imposibel.

Na segundo lugar, pero masha importante: separashon di funshonnan polítiko i funshonnan públiko. Un di tres punto ta: un kontrol finansiero riba polítikonanamtenar. Esei ta masha importante i mester wòrdo reglá mas pronto posibel. E problema grandi ku korupshon ta, ku ta práktikamente imposibel pa prueb'e. Nos a logra ku den nos konstitushon nobo tin un base regla esaki den lei. Nos ta pensa ariba e 'Ley Orgánica de Salvaguarda del Patrimonio Públiko' ku Venezuela tin for di aña 1983. Ku un lei asina 'rekenkamer' por kontrolá masha severo i e lei tambe lo traha preventivo, pasobra e kastigonan lo ta basta duro mes.
Den kuadro di e pregunta aki nos tambe ta menshoná un otro logro di nos partido (apesar ku M.E.P. a oponé su mes den prinsipio): un stipulashon den nos konstitushon pa regla legalmente un proseso di elekshon honesto. Ta nifiká e.o.: leinan enkuanto finansiamento di kampañanan elektoral, derechonan igual riba radio i televishon, ets. Pero pa nos e mentalidat ta mas importante ku tur; sin e mentalidat korekto e reglanan legal difisilmente por funkshoná debidamente."

→

pregunta 2:

Un di e kousanan mas importante di e funshonamento no-demokrátiko i te asta anti-demokrátiko di e gobierno/-gobernantenan ta, segun nos, sierto falta di un sentido demokrátiko i krítiko den e mentalidat di nos pueblo en general.
Saliendo for di e punto di bista aki: kiko bo partido tin planeá pa hasi pa stimulá of desaroyá e sentido krítiko i demokrátiko di e pueblo te ku un nivel mas akseptabel?

PPA

"Ta bèrdat ku instalashon di e gobierno nobo na 1975 di M.E.P. i e mentalidat anti-demokrátiko ku nan a kuminsa etalá, mal usando programanan di telebishon pa sembra sierto pensamentonan erόneo den pueblo, sin duda lo por a laga un efekto negativo despues di un periodo di 10 aña di gobernashon. P.P.A. tin pensá di garantisá ku programanan di telebishon lo no wordo mal usá pa otro metanan i lo hiba un polítika di informashon sinsero i habrí pa e pueblo. Kursonan ku e meta di engrandesé e sentido síviko tambe lo wordo organisá."

PDA

"Nos lo bai pone enfasis riba 'nationbuilding' pasobra esaki ta nesesario mas ku nunka awor ku Aruba ta bai bira un nashon riba su mes. Konhuntamente nos mester traha pa krea e nashon Aruba. Di otro banda kolonialismo a krea un mentalidat di dependensia. Ta p'esei P.D.A. ta 'stress' kontinuamente riba Arubianismo pa trese un kambio den esaki. Kiko Arubianismo kier men ta poní den programa di P.D.A. 'Reconstruccion '86'.
Un otro parti ku ta importante pa desaroyá e sentido krítiko i demokrátiko ta e kontribushon ku lo mester bin di parti di enseñansa. E meta di enseñansa lo ta ku kada individuo mester haya igual oportunidat pa desaroyá su talentonan, kapasidatnan p'asina funshoná adekuadamente den nos komunidat i — esaki ta importante — desaroyá un personalidat ku sa di forma un propio opinion i abilidat di ekspreshon pa asina mantené i desaroyá un komunidat di nivel halto.
Enseñansa mester te dirihí riba fortifikashon di e rèspèt pa e derechonan i libertatnan fundamental. E mester promovè komprenshon, toleransia i amistat entre tur nashon, rasa, grupo religioso i grupo polítiko."

ADN

"Parsialmente nos a kontestá e pregunta aki kaba, no. E aspekto aki, na nos opinion no por wordo mirá lòs di e desaroyo total di un persona komo un ser humano. Sentido krítiko i demokrátiko di un persona ta e.o. resultado di su edukashon, kultura i un espíritu sensible pa normanan di etika i moralidat. Ora nos bai desaroyá un sistema edukashonal pa Aruba, lo ta bon pa mira kon pa stimulá un 'mente krítiko' den kuadro di tal sistema."

AVP

"Gobierno mester aktua komo motivador. P.e. manera Venezuela ta hasié ku kampañanan riba televishon, ets. Nos ta kere ku otronan dentro di e komunidat tin gran parti di e tarea aki: enseñansa por ehemplo i spesialmente e medionan di prensa ku aktualmente no tin bastante gòt. Tambe e sindikatonan tin un tarea importante riba e tereno aki. Si asina e mentalidat ta bai kambia den direkshon positivo, e ta bai forma e base riba kual e reglanan legal por funkshoná."

pregunta 3:

Kua ta e asuntonan prinsipal di e programa di bo partido riba tereno ekonómiko?

PPA

"P.P.A. ta boga pa Gobierno Hulandes duna Aruba ayudo pa devisas ya for di kuminsamento di 1986. Motibo ta e desishon ku a wordo tumá pa tòg introdusí un moneda Arubano promé di yanüari 1986, mientras ku Aruba no tin sufisiente DEVISAS pa kumpli ku normanan INTERNASHONAL di importashon di e isla. Sifranan ta indiká ku Aruba lo mester di mas o menos 85 miyon na devisas, mientras ku por konta ku solamente 58 miyon.
Ayudo finansiero di Hulanda a base di art. 36 di Statüt, i no a base di rapòrt di I.M.F.
Ta meta prinsipal di P.P.A. pa hasi Aruba realmente funshoná komo un PUENTE entre Amérika del Norte i Sur Amérika i Europa, pues hasi Aruba un sentro finansiero i komersial na e mesun momento. P.P.A. ta mira e posibilidat pa kuminsa ku un BOLSA DE VALORES.
Ya ku no ta parse ku ningun momento LAGO realmente lo wordo bendí i habrí bèk, P.P.A. ta boga pa yega na akuerdonan ku Exxon enkuanto desmantelashon di Lago Oil & Transport Co.
P.P.A. ta boga pa mas rápido posibel inisiá e proseso pa por yega na eksplorashon i eksplotashon for di kual no solamente Aruba lo por haña entradanan supstansial, pero ku ademas lo baha e gastonan di produkshon di awa i elektrisidat.
P.P.A. ta kere ku nos tereno di TURISMO tin base pa ekspanshon i diversifikashon.
— Motivashon di nos pueblo
— Drechamento di nos produkto turístiko Aruba
— Desaroyá San Nicolaas komo un SENTRO TURISTIKO di nos isla."

PDA

"Esaki tambe tin di aber ku e situashon polítiko.
Invershonistanan no ta bin, pasobra nan no ta konfia nos gobierno. Nos ta bisa ku ta nesesario pa instituí un Konseho Sosial Ekonómiko (Sociaal Ekonómische Raad) ku lo konsistí di 1. Banko Sentral di Aruba, 2. Kamara di Komersio, 3. Kamara Sindikal, 4. Gobierno.
E konseho aki mester yega na un desaroyo ekonómiko sano.
Nos tin pensá tambe pa traha riba e tereno di industrialisashon i p'esei ta importante pa Aruba tin su propio 'Investment Board'.

"... P.D.A. ta independiente. P.D.A. no tin ningun kombenio ku e partido aktual na mando, no tin ningun relashon, nada ..."

P.D.A. lo bin ku un programa di promoshon industrial i ekspertonan den e 'Investment Board' mester propagá Aruba komo 'industrial area' internashonalmente.
P.D.A. lo instituí un 'Aruba Tourist Authority' profeshonal, pa traha a base di un planifikashon i lo konsistí di ekspertonan lokal di turismo, ekonomía i riba tereno di 'marketing'.
E 'Zona Liber', nos mester bai hasi uso intensivo di dje pa nos drenta merkado amerikano via C.B.I. (Caribbean Basin Initiative) i tambe e merkado europeo via di E.E.G. Lo mester bin tambe un 'international trade zone' pa asina fasilitá entrada di E.E.G. den amerika latina i vise versa."

→

Un bista históriko di nos proseso demokrátiko

Pa por komprondé i balotá kiko ta pasando na Antias awe den en proseso demokratiko ku nos konosé, nos tin di tira un bista den pasado. No ku nos ta bai duna un deskripshon sientífiko di pasado, pero nos kier trese dilanti e akontesimientonan mas importante ku a kondusí na kambionan riba tereno estatal.
For di tempo ku e islanan a wordo kolonisá, nan a wordo gobérná pa representantenan di e pais kolonisadó. Den nos kaso esakinan tabata representantenen di korona hulandes. Banda di e gouverneur (representante di korona) tabatin un Konseho Kolonial (Koloniale Raad) ku tabata e representashon di pueblo (volksvertegenwoordiging) pero ta gouverneur tabata nombra nan. No tabata eksistí derecho di voto, ni general ni parsial. Na fin di siglo 19 a kuminsa lanta bosnan na Korsou pa duna e siudadanonan di bon rekurso derecho di vota i asina skohe representantenan ku por sali na defensa di nan interesnan serka e gobernashon kolonial.
Na mei 1893 un petishon di 236 siudadano a sali pa Hulanda, pidiendo pa derecho di vota. Ki esaki poko poko e interes pa derecho di vota na Antias tabata krese.
Pero no tabata te despues di binimento di e refinerianan e kambionan a kuminsá bin riba tereno polítiko. E kambionan sosial/ekonómiko ku a resultá dor di binimento di Shell i Lago a hasi ku e nivel di bida i balornan (polítiko) di siglo 20 no tabata kuadra ku un gobernashon kolonial.
Den añanan '20 Koloniale Raad a traha un rapòrt den kual nan ta proponé 4 forma di derecho di vota, pero niun di nan tabata derecho di voto general (algemeen kiesrecht).
E promé kambio den gobernashon kolonial a keda efektuá ku binimento di 'Curaçaose Staatsregeling van 1936' unda e 'Kolonie Curaçao' (Antias) a haya un parlamento, un kolegio 'representativo' (Staten), ku tabata konsistí di 10 miembro elihí i 5 miembro nombrá pa gouverneur.
Na e elekshon por a tuma parti hòmber- i muhernan di bon rekurso, ku propiedat of ku un bon funshon of trabou den e komunidat.
Pero ta solamente e hòmbernan por a pone nan mes elihibel.
Den e mesun periodo aki tabata tumando lugá na Aruba un proseso unda representantenan di pueblo tabata bringa pa un gobierno lokal (seperashon). Pasobra segun nan e gobernashon sentral (Koloniale Raad i despues Staten) na Korsou tabata laga Aruba (i tambe e otro islanan) atras den su desaroyo. Poko tempo despues, na 1940, Alemania a invadí Hulanda. E di dos guera mundial a duna un empuhe na e proseso di dekolonisashon i pues tambe na e proseso demokrátiko.
Durante di guera, pa ser eksakto dia 6 di desèmber 1942 den un deskurso na radio, Reina Wilhelmina ta primintí kambionan den forma di gobernashon pa e kolonianan, den sentido ku nan lo bira mas outónomo.
Mesora despues di guera e polítikonan antiano bou di guia di Dr. Da Costa Gomes ta sigui bringa pa efektuá e kambionan e.o. primintí dor di Reina Wilhelmina durante e diskurso na radio.
Na 1948 ta sigui e 'Gewijzigde Staatsregeling van 1948' ku tabata regla un 'Staten' konsistiendo di 21 miembro elihí di kual 8 na Korsou, 8 na Aruba, 2 na Boneiro i 3 na Isla Riba. E tabata regla tambe e 'College van Bestuur'. nombrá dor di gouverneur despues di 'overleg' ku Staten. E sistema aki nunka a funshoná bon.
Na aña 1949 tabatin e promé elekshonnan general (algemene verkiezingen). Ya pa 1950 tabatin otro elekshon, ya ku preshon hulandes a hasi ku e 8-8 a wordo kambiá den 12-8. Na aña 1951 a keda introdusí e asina yamá 'Eilandenregeling' ku ta reglamentá e gobernashon lokal di e islanan apart, manera ainda nos konosé. Tur e asuntonan aki i e status outónomo di kada parti di reino hulandes a keda formalisá den e 'Statuut' na aña 1954.
Te asina leu un bista superfisial di e kambionan estatal te ku 1954.

Mester bin un kambio mental

Awó, si nos wak bèk, nos ta ripará ku ta mas o menos 35 aña ku nos konosé derecho di vota general (algemeen kiesrecht). Kiermen ku nos tradishon demokrátiko no ta dje largo ei.
Antes informashon tabata hopi skars (no tabatin radio kasi, no tabatin televishon i ta algun korant so tabatin, pa e pokonan ku tabata lesa korant).
E partidonan polítiko tabata yama reunion públiko pa por duna informashon (bon of malo) na e pueblo. Informashon di politika mundial hopi biaha no tabata ni disponibel ni interesante e tempo ei p'a mayoría grandi di e poblashon.
No por a papia e tempo ei di formashon polítiko serka mayoría, ounke ku nos por bisa ku el a keda kasi meskos den tur e añanan. Pero awor bida ta bai hopi mas rápido. Informashon ta yega na tur skina na mundo. Apesar ku tin hopi di drecha na e trabou di prensa akinan, tòg kompará ku antes nos a bai hopi dilanti. Nos por bisa ku den añanan ku a pasa polítikamente e masa no a kambia hopi,e konsientisashon polítiko no a krese hopi.
E sistema di patronahe a keda duna su frutonan, strobando asina tambe kualkier kontribushon na konsientisashon polítiko di nos pueblo.
Akinan nos ta sita e rapòrt di Koloniale Raad tokante derecho di voto, pa ilustrá e falta di kambio den pensamento di mayoría di hende te ku dia di awe.

> *"Want, wie onze bevolking kent, weet, dat zij zeer licht ontvlambaar is en beseft, dat er maar een paar heethoofden zonder verantwoordelijkheidsgevoel nodig zullen zijn om het volk in beweging te brengen voor doeleinden, waarvan de meesten niet de minste notie hebben".*

Si nos lesa e reakshon aki bon, nos ta rekonosé situashonnan aki na Aruba te algun tempo pasá.
Aworaki kosnan a kuminsá kambia. Ekonomía ta malo, tin hopi desempleo, gobierno no tin plaka i mester tuma medidanan impopular. Ta reina un insiguridat grandi tambe pa loke ta trata nos gobernashon despues di 1 yanüari 1986. Hopi hende tin pensá di laga Aruba i buska nan futuro otro kaminda si atrobe M.E.P. saka mayoría.
I tambe pasobra no tin perspektiva pa mehoransa, 'at least' te aworaki. Nos ta spera ku tur e aspektonan negativo aki a konsekuensia di un mal gobernashon pa 10 aña largo a kontribuí pa habri wowo di hopi hende i laga nan bin bèk na realidat pa karga nan responsabilidat i no lag'e den man di un otro. 'Laga nos asumí nos responsabilidat'.

ADN

"A.D.N. ta un partido ku kier buska rumbonan nobo pa konkretisá 'partisipashon' komo ekspreshon di un demokrasia real den un 'Programa Nashonal'. Nos no ta bin ku un programa fiho riba diferente tereno; gran mayoria di e programanan ei tòg ta disaparesé den un lachi despues di elekshon.
Nos kier pa e 'Kumbre Nashonal', ku mester wòrdo organisá despues di 1e di yanüari '86 dor di e gobierno nobo (konsistiendo di representantenan di gobierno i di sektornan sindikal, komersial, industrial, sosial i kultural), ta formulá un 'Programa Nashonal' pa restrukturashon di Aruba.
Asuntonan ku A.D.N. ta konsiderá di hopi importansia riba tereno ekonómiko ta:
a) kalidat di bida di nos siudadanonan;
b) desempleo; c) mantene forsa di kumpra mas tanto ku ta posibel, pues kontrol riba preisnan; d) generashon di divisanan; e) rebahá gastonan den sektor gubernamental; f) evitá devaluashon di nos moneda; g) ampliashon di nos base ekonómiko."

AVP

"Ta masha difisil pa nos kontestá e pregunta aki en korto; nos a skirbi kasi un buki henter tokante e problemátiko aki! Pero na promé lugar nos ta kere ku nos turismo por wordo ampliá ku relativamente poko esfuerso, pasobra nos tin e infrastruktura kaba. Esei por wordo lográ den korto tempo, lokual ta hopi importante pa solushoná un parti di e problema di desempleo. Tambe nos mester traha mas atrakshon pa e turistanan; un 'golf-course' sigur-sigur. E tereno di waf por wordo remodulá den un atrakshon turístiko. Ademas nos lo bai stimulá e konstrukshon di hotelnan chikito riba diferente sitio di nos isla, kual lo por wordo konstruí i manehá pa nos mes hendenan. Na di dos lugar: nos ta di opinion ku tin posibilidatnan pa un desaroyo industrial na Aruba. Pero no den e sentido ku el a wordo propagá semper den pasado, esta un industria ku ta remplasá importashon, pero industria ku ta eksportá. Nos tin e infrastruktura, nos tin téknikonan bon eduká i den diferente ramo, nos tin e posibilidatnan di E.E.G. i di C.B.I. Nos ta kere ku nos por logra hopi ku un sistema di traha basta agresivo. Nos ta pensa riba industria kímiko, industria farmaséutiko, pero tambe industria di prosesashon, p.e. kakao, kòfi, bebida.
Asina nos tin hopi mas proyekto riba tereno ekonómiko di nos programa, pero loke ta importante tambe ta ku nos a studia e aspekto di finansiamento di tur esei profundamente. Nos ta konbensí ku e proyektonan aki por wordo finansiá tambe: aki na Aruba mes tin hopi plaka ainda (30 miyon di e trahadornan di Lago so) i tambe E.E.G. i Hulanda ta dispuesto pa hinka plaka aden, basta bo tin plannan fiho i sólido i basta nos tin un gobierno ku ta bal e konfiansa."

pregunta 4:

Kua ta e asuntonan prinsipal di e programa di bo partido riba tereno edukashonal?

PPA

"P.P.A. ta boga pa un sistema di enseñansa nobo ku ta basá ariba dos punto di igual importansia:
Eseinan ta::
A. E desaroyo propio di kada individuo
B. Hustisia sosial pa e kolektividat.
P.P.A. ta bai di akuerdo ku un struktura eksterno di enseñansa manera ta proponí den e rapòrt di enseñansa trahá pa e asina yama "Beleidsnota Commissie 1982": Enseñansa pa UN i TUR. Sí nos ta realisá ku e situashon finansiero-ekonómiko pa pone un sierto rèm ariba su ehekushon.

BENNY NISBET (PPA)

P.P.A. ta kere ku, mirando e situashon finansiero-ekonómiko di Aruba en general i den kada hogar en partikular, mester tuma medidanan legal pa garantisá ku kada mucha lo por haña enseñansa te na un sierto edat, pues enseñansa obligatorio.
Komo ku hopi hende lo pèrdè trabou den sierto sektornan, ta nesesario pa intensifiká e posibilidatnan pa re-eduká, bolbe prepará nos hendenan pa nan por funshoná den otro sektor kaminda ku nan lo por haña empleo.
Mester bini un polítika di BEKA balansá ku realmente ta tene kuenta ku e nesesidatnan di nos komunidat.
P.P.A. ta kere den un maneho di Biblioteka Públiko ku realmente via di tarifanan akseptabel ta duna e biblioteka e karakter di uno públiko i no uno pa un grupo privilegiá."

PDA

"Bo mester wak kiko bo por alkansá riba termino korto i kiko bo ta hasi riba termino largo.
Mi por bisa ku a termino korto mester — krea espasio ariba presupuesto pa enseñansa komo pilar importante i no trata enseñansa komo un 'lastpost' manera e gobierno aktual ta hasi,
— restrukturá e 'onderwijsdirectie' kaminda mester bai usa personal kapabel i no personal nombrá polítikamente,
— instalá un 'onderwijsraad' den kual tin partisipashon di tur gremio ku tin di aber ku enseñansa,
— traha un plan di inovashon pa satisfasé e nesesidat aktual di nos komunidat,
— inventarisá uso i mantenshon di edifisio i material di skol,
— introdusí e vak turismo den un forma of otro den e leerplan.
I riba termino largo nos ta kere ku mester bin introdukshon di papiamento i mester bin un adaptashon di e struktura di enseñansa. Kambionan fundamental mester bini i e leinan al respeto.
Mester bin un fin na e dependensia di Aruba na e struktura di enseñansa hulandes. Akinan nos no por usa e Mammoet-onderwijssysteem."

ADN

"Puntonan di salida pa A.D.N. ta: ku nos sistema edukashonal mester ta orientá riba nesesidatnan di nos komunidat, ku e mester kontribuí na formashon 'harmonioso' di nos hobennan (sin indoktrinashon ideológiko). Naturalmente esaki ta

"A.D.N. kier buska rumbonan nobo pa konkretisá 'partisipashon' komo ekspreshon di un demokrasia real den un 'Programa Nashonal' "

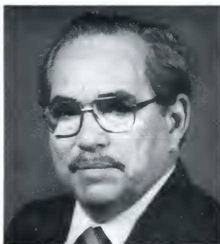
enserá tambe desaroyo di un 'mente krítiko'. Ademas nos ta kere ku e idiomanan ingles i tambe spaño mester haña hopi atenshon i tambe ku nos hobennan ta haña un 'ekipage' ku por yuda nan buska un futuro den eksterior tambe."

AVP

"Nos ta kere ku nos ta e partido ku e último añanan i den su programa pa futuro a duna mas atenshon na enseñansa: nos ta kere ku enseñansa ta un inbershon nesesario pa Aruba. Nos ta kere tambe ku Hulanda ta dispuesto pa hinka plaka den nos enseñansa. Naturalmente bo tin ku organisá e kosnan bon i bo tin ku adaptá nan na e situashon ku nos ta aden, pero nunka bo mester laga e kosnan bai for di man — manera aworaki ta e kaso — ku e resultado ku e nivel ta bai baha. E nivel di enseñansa ta un di e poko kosnan ku nos tin i ku nos regio no tin. Si bo ta bai torno n'esei, aki poko aña Aruba ta perdí...
Nos lo bai introdusí enseñansa obligatorio pa garantisá ku ningun mucha lo wordo kitá for di skol pa bai traha. Tambe nos

→

ta pro un introdukshon di nos lenga Papiamento den enseñansa, pero bon planeá si.
Nos tin hopi plan elaborá den nos programa, di lokual mi ta menshoná: e kontrol riba krèshnan i 'speelschooltjes'; Akademia Pedagógiko su funshon mester wordo ampliá, e mester bai funshoná komo un 'katalysator' di nos enseñansa i bira un sentro di renobashon/inovashon den futuro. Loke ta toka e universidat, nos ta kere ku e mester adaptá su mes na nos nesesidatnan i tambe nos kier pa e universidat ta bai ehersé su funshon real den komunidat, en todo kaso: ampliá e funshon ku e tin awor. Un universidat den un pais tin hopi mas importansia ku un instituto pa siña so; e por elevá e nivel di bida riba hopi tereno. Tambe nos ta menshoná den e kuadro aki nos plannan pa re-edukashon di hendenan ku a pèrdè nan trabou. Nos a chèk kaba ku Hulanda i nan ta dispuesto pa finansiá nan. I esei tambe ta konta pa e maneho di beka ku nos ta proponé. En todo kaso e maneho di beka mester wordo saká for di e esfera polítiko partidario, sigur, sigur."

JOHN BOOI (ADN)

pregunta 5:

Kua ta e asuntonan prinsipal di e programa di bo partido riba tereno sosial?

PPA

"Komo konsekuensia di e situashon di krisis aktual ku tin den tur instansia ariba kual nos komunidat ta dependé (polítiko, ekonómiko, sosial, kultural, religioso), tin un oumento di inseguridat ariba nos isla. P.P.A., teniendo kuenta ku e situashon aki, ta boga pa un POLITIKA SOSIAL ku ta duna basta atenshon na sentimentonan ku ta reina na nos isla, na faktornan sosial i emoshonal ku ta bai hunto ku e krisis ekonómiko. Bienestar general mester bin na promer lugar i solidaridat, partisipashon aktivo i responsabilidat kolektivo ta karakterisá tur nos akshonnan.
P.P.A. ta boga pa un plan sosial ku mester wordo trahá ku asistensia di nos trahadornan sosial.

"... partisipashon real mester keda lokual e palabranan ta signifiká i no wordo interpretá komo e derecho di tuma desishon hunto ku e gobernante; esaki lo ta en pugna ku konstitushon..."

P.P.A. ta boga pa mas atenshon wordo dediká na gruponan den nos komunidat ku realmente mester di e atenshon aki, p.e. ansianonan na kas, ansianonan den institushonnan, siegonan, sordonan ,esnan físikamente of mentalmente inkapasitá.
P.P.A. ta boga pa realmente hasi uso di e RAAMWET di 1979 ku ta un instrumento pa gobierno dentro di e maneho sosial.
P.P.A. ta boga pa dediká mas atenshon na nos sentronan di bario.
P.P.A. ta kere ku un gobierno tin e deber moral pa perkura pa trabou pa nos hubentut.
P.P.A. lo kontinua ku lokual el a inisiá komo partido den pasado, esta ku kasnan di pueblo, pero tambe ku stimulashon di propio kas pa komunidat."

PDA

"Nos lo promové institushon di un "pensioenfonds' nashonal den kual tur trahado ta partisipá a base di nan entrada.
— Nos kier dediká atenshon tambe na vivienda popular kaminda nos lo
1. perkurá pa e siudadano ku menos rekurso yega na un vivienda adekuado pero pa un preis rasonabel, 2. fasilitá e sistema pa haya 'hypotheek' pa bo traha bo prome kas (pa uso propio).
— Riba tereno di labor lo siguiente: T'asina ku e ontslagwet lo wordo revisá, pa e dunadó di trabou por reemplasá un trahado non-produktivo via e 'ontslag-commissie', pero ku sierto garantíanan, e.o. e dunado di trabou ta obligá di mantené e mesun kantidat di kuponan di trabou.
— Nos kier pone hopi enfasis riba kuido di nos ansianonan kaminda nos ta papia di un 'bejaardendorp'.
— Nos lo pone enfasis riba formashon total di nos hubentut den i pafo di skol, pa asina yega na hobennan responsabel i sano ku por guia e komunidat aki mañan."

ADN

"Punto di salida, segun nos di A.D.N., mester ta: e balor i dignidat di e ser humano, pues un struktura sosial ku ta garantisá un 'kalidat di bida' rasonabel. Tur loke mi bisa mas, ta 'gemeenplaatsen'..."

AVP

"Den nos programa henter e servisio sosial lo wordo mará na reglanan legal, ku e posibilidat pa apelá. E reglanan mester publiká, p'asina tur hende por haña sa kiko ta kiko. Asistensia sosial no ta un fabor pero un derecho, ku mester ser duná a base di kriterionan públiká. Esei pa nos ta un punto di prinsipio. Nos a trata ampliamente e diferente aspektonan di e kuido sosial den nos programa, bo por yena henter un Skol & Komunidat kun'e si bo kier. Mi ta kere ku spesialmente e kuido pa hubentut mester haña hopi mas atenshon ku el a haña te aworaki; hubentut ta birando un di e promé viktimanan di e situashon sosial; e desempleo bou di e hubentut ta alarmante i nos ta kuminsa mira e konsekuensianan kaba..."

pregunta 6:

Kua ta e plannan fiho di bo partido pa mehorá e partisipashon real di e sindikatonan den asuntonan ku ta toka nan? I tambe: kon bo partido ta definí e konsepto 'partisipashon real'?

PPA

"P.P.A. ta kere ku dentro di e posibilidatnan ku ta eksistí tin bastante oportunidat pa un partisipashon real di e sindikatonan. Lokual a kousa realmente den pasado problema ta e mentalidat di sierto gobernantenan ku na mesa tabata primintí un kos i den práktika tabata hasi otro. Sin kita afor ku unda ta posibel pa realmente drecha nos struktura i garantisá un partipashon real, lo mester ta deber di kada gobierno pa koopera ku esaki. P.P.A. ta di opinion ku "partisipashon real" mester keda na lokual e palabranan ta signifiká i ku no mester interpret'e komo e derecho di tuma desishon hunto ku e gobernante, esaki lo ta en pugna ku nos konstitushon den konsepto di P.P.A. Partisipashon real mester tin komo meta ku e sindikalista mester por haña tur oportunidat pa kontribuí ku su pensamentonan teniendo kuenta ku e interes di e grupo ku e ta sirbi i unda ku por, yega na konsenso ku e gobernante. Esaki no ta kita afor ku e gobernante ta karga e responsabilidat polítiko i na unda realmente "konsenso" no tabata posibel e gobernante mester karga su responsabilidat."

→

PDA

"Primeramente e gremionan, ku ta den e konseho sosial-ekonómiko (mira pregunta nr. 3) den kual tambe e sindikatonan ta representá, mester haya tur informashon nesesario pa guia e pais aki. Pues kompartí ku tur e otro gremionan tur informashon nesesario pa asina por formulá un opinion, pa asina formulá ideanan, pa asina por bin ku konsehonan, pa asina duna un aporte den henter e proseso di 'decision-making' ku mester reflehá e deseo di e gremio, pues tambe e deseo di e kamara sindikal. Pues no solamente mester skucha, mester laga nan kontribuí den e prosesonan, mester duna nan tur informashon i nan mester tin un aporte tambe den e proseso di 'decision-making'"

ADN

"Aki nos ta referí na nos 'Base di programa di A.D.N.'. Den nos konsepto 'partisipashon real' ta refleho di un demokrásia real."

AVP

"Partisipashon real ta un konsepto ku por wordo definí i konkretisá na diferente manera, ta p'esei ta difisil tambe pa en korto duna un opinion konkreto riba e materia kompleho aki, sin ku ta 'open deuren intrappen'.
Nos punto di salida ta ku den un tempo di krisis grave — riba tur tereno — manera nos isla ta pasando aden, mester envolví tur individuo ku por aportá i tambe e diferente 'pressuregroups'-nan den nos komunidat, di kual sindikatonan ta un. Nos kier bai mas leu ainda: master aktivá i mobilisá tur ku por yuda pa den un esfuerso koordiná atende e krisis nashonal den forma integral. Den nos programa nos ta sugerí diferente grupo di trabou miksto ku lo mester traha den forma institushonalisá.

"... Bo tin ku aspirá un independensia, tanto komo indivíduo komo un sosiedat."

Akinan mi kier agregá un nota personal (Mito Croes): den e último lunanan mi tabata basta envolví den kombersashon ku diferente sindikalista i integrante di otro 'pressuregroups' ku, segun mi, por tabatin un aporte grandi direkto den tumamento di desishonnan polítiko, si nan tabata dispuesto pa hasi esaki, ku tur e parti negativo ku esaki por tin kisas pa nan mes personalmente.
Mas i mas mi a keda ku e sintimento fastioso ku pa hopi di nos hendenan kapasitá, e hecho ku ya nan ta den un organisashon ta fungi komo un 'alibi' intelektual pa keda para opservá i de bes en kuando — for di un distansia 'safe' — kritiká, pero sigur no envolví nan mes personalmente pa tur e kambionan ku nan mes ta prediká ..."

pregunta 7:

Si despues di elekshon un koalishon mester wordo formá pa haña un gobierno nobo: kua ta e partidonan ku ta bin na remarka pa traha hunto ku bo partido i kua no?

PPA

"Kualkier siudadano ku sa ki nivel di bida nos tabatin na Aruba e último añanan i ku ta realisá alabes unda e gobierno di M.E.P. a hiba nos, pues nos nivel di bida aktual i den futuro serkano, mester konklui ku M.E.P. a kometé un krimen ku e komunidat aki. A base di esaki P.P.A. su meta ta manda M.E.P. bèk na e bankinan di oposishon."

PDA

"Nos meta primordial awor aki ta pa baha e gobernashon ku nos tin aktual na Aruba, ku no ta sirbi. Nos tur sa ku awor aki Aruba lo bai haya un koalishon. I e koalishon aki lo mester bai a base di programa. I esaki lo por bini solamente ora e partidonan ku ta bai forma koalishon, sinta na mesa hunto i a base di un programa ku ta na bienestar di Aruba formulá kiko ta bai hasi.
P.D.A. ta independiente. P.D.A. no tin ningun kombenio ku e partido aktual na mando, no tin ningun relashon, nada. Esaki ta simplemente un 'fluistercampagne' ku sierto partidonan ta hasi pa perhudiká P.D.A."

ADN

"Partijraad di A.D.N. no a tuma un posishon definitivo den e asunto aki ainda."

AVP

"Esei ta un bon pregunta! Wel, nos ta sali for di e punto di bista ku esei mester sosedé a base di konfiansa. Ademas pa nos ta importante ku nos kier haña partisipashon tokante e personanan ku ta bai forma un 'team'. Si bo ta traha den un 'team', bo no por traha ku un persona, por ehempel, ku ta konosí komo korupto. Tambe tur hende mester ta di akuerdo riba un programa konkreto i fiho ku ta wordo sostení dor di un base mas amplio posibel den e komunidat. Sigur den e temponan difisil aki. Nos no a ekskluí ningun partido di antemano, pero den práktika t'asina ku lo ta kasi imposibel pa nos traha hunto ku un partido ku ta responsabel pa e dekadensia ekonómiko i moral di e último añanan."

"... lo ta kasi imposibel pa nos traha hunto ku un partido ku ta responsabel pa e dekadensia ekonómiko i moral di e ultimo añanan."

* * *

pregunta 8:

Saliendo for di e echo ku — silensiosamente, pero asina mes formalmente — pueblo di Aruba a bai di akuerdo ku un independensia 'total' na 1996: kiko ta e pensamentonan i plannan fiho di bo partido tokante e independensia ei?

PPA

"Pa kuminsa, laga nos pone e pregunta aki dentro di e liña di pensamento di P.P.A. ariba e tópiko aki. Konstitushonalmente e partidonan M.E.P. i A.V.P. i A.D.N. a aprobá e INDEPENDENSIA DI ARUBA pa 1e di yanüari 1996, pues un mayoría di esnan ku konstitushonalmente den e órgano di Eilandsraad tabata tin e poder di hasi tal. P.P.A. a abstene di vota ariba e lei, pasobra e pueblo di Aruba a pidi pa ta lòs for di Antias di 6 (Kòrsou) i no for di Hulanda.

Cont. riba pag. 14. →

DE GEZONDHEIDS
de "botica" en de

Vorig jaar schreef S&K enkele artikelen over de Gezondheidszorg. Dit in het kader van de informatie die wij willen geven over de gezondheidsinstanties op Aruba.
In dit nummer zullen we het hebben over geneesmiddelen, in het bijzonder over import, prijsbeleid, registratie, dumping en ook over de apotheek, de "botica".
S&K heeft over dit onderwerp een gesprek gehad met een apotheker op Aruba, de heer Sytze van der Meer.

Prijsbeleid

Over het prijsbeleid vertelde de heer Van der Meer het volgende.
Een geneesmiddel wordt aangeboden op de markt hier op de Antillen door een fabrikant. Dat mag alleen als hij het laat registreren. Dat gebeurt nu op Curaçao door de registratie-commissie, die bestaat uit een aantal artsen en apothekers. Die bekijkt of het geneesmiddel werkt volgens de documentatie die de fabrikant erbij moet leveren, dus werkt zoals hij "claimt", dus dat er geen schadelijke bijwerkingen zijn. Als het geregistreerd wordt, komt er een officiële toestemming dat het geneesmiddel hier op de markt mag worden gebracht. Dan krijgt iemand op de Antillen de vergunning om het geneesmiddel te importeren.
Die importeur mag er op dit moment een marge op leggen die hij zelf vaststelt. In de praktijk varieert dat van 20 tot 100% in extreme gevallen. Hij vraagt ervoor wat hij denkt dat hij kan krijgen; bijvoorbeeld als het om een geneesmiddel gaat waar veel vraag naar is, vraagt hij rustig een hoge prijs. Geneesmiddelen zijn niet zoals rijst of andere voedingsmiddelen aan concurrentie onderhevig. Geneesmiddelen hebben altijd een monopolie-positie, tenminste die geneesmiddelen die op recept worden gegeven. De patiënt is eigenlijk daarvan volledig afhankelijk en moet gewoon betalen wat ervoor gevraagd wordt.
Als het geneesmiddel dan van de importeur naar de "botica's" gaat, komt er nog 50% marge van de "botica" boven. Dat is een redelijk uniforme marge. Alle "botica's" rekenen 50% voor particuliere patiënten. Voor SVB- en gouvernementspatiënten die zorgen voor de grootste afname van medicijnen op recept (alles bij elkaar zo'n 80% van de inkomsten van de "botica") ligt dat veel lager. De vastgestelde marge is dan rond de 35%; dure geneesmiddelen 30% en goedkope 40%.

Moeilijkheden t.a.v. het prijsbeleid

De landsregering heeft geprobeerd om de prijzen van de geneesmiddelen te drukken door een prijsmaatregel af te kondigen. Een vaste marge voor groothandelaren zou 35% moeten worden, wat m.i. een redelijke marge is. Daar is een proces over gevoerd, aangevraagd door de groothandelaren die vonden dat ze hierdoor verlies zouden gaan leiden, omdat het een ongefundeerde maatregel was. Volgens hen moest de marge komen te liggen rond de 46 à 50%. De rechter is daarvoor bezweken. Hij vond dat er een accountantsrapport opgesteld moest worden om te kijken of het rendabel was voor de groothandelaren. Dus deze maatregel is geschrapt. Er is wel een overheidsmaatregel gekomen die zegt dat de "botica's" 50% marge mogen heffen. Dat is niet bestreden. De "botica's" zijn ermee akkoord gegaan en dat is nu een prijsmaatregel.
Er is een mogelijkheid geopperd vanuit de Apothekersvereniging Curaçao om te stellen, dat een fabrikant hier zijn geneesmiddelen niet voor een hogere prijs mag verkopen dan in het land, waar hij ze produceert, en dat hij mag verkopen met een eventuele toeslag voor kleine schaal enz. van 10%. Maar dat soort maatregelen stuit op organisatorische problemen. De groothandelaren zouden daaraan moeten meewerken en sommigen zijn niet zo sterk daarvoor gemotiveerd. Er zijn ongeveer 20 importeurs op de Antillen die de vergunning hebben voor alle geneesmiddelen die hier komen. In de praktijk is een groothandel agent of importeur van 2 of 3 fabrikanten, soms van meer; hij heeft dus een monopolie-positie. De enige instanties die volgens de wet buiten het monopolie vallen, zijn de ziekenhuizen, en de Shell. Die mogen vrij importeren wat zij willen.

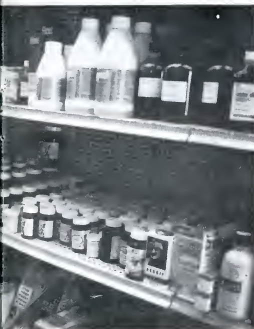

Sytze van der Meer.

Mogelijkheden om de prijzen van geneesmiddelen te verlagen.

Een mogelijkheid om geneesmiddelen goedkoper te maken zou zijn, om geneesmiddelen te gaan importeren, die door fabrikanten worden gemaakt, die zich toeleggen op het maken van goedkope geneesmiddelen (generics i.e. nagemaakte). Dat zijn in het algemeen geneesmiddelen waarvan de patenten verlopen zijn. Een octrooi loopt meestal tot een jaar of 18. Als het afgelopen is, mag in principe iedereen het produkt fabriceren. Een aantal van dat soort geneesmiddelen is hier al op de markt. En die zijn veel goedkoper dan de "merk"-geneesmiddelen, zoals bijvoorbeeld Paracetamol-tabletten i.p.v. Calpol. Het is hetzelfde produkt, alleen onder een andere naam en door een andere fabrikant gemaakt.
Toen er goedkope Eritrocine op de markt kwam, heeft de fabrikant van Eritrocine zijn prijzen voor dit produkt ook verlaagd. Dus nu kun je de "generic" Eritrocine voor dezelfde prijs kopen als de "merk"-Eritrocine. Er komt concurrentie en dan zie je in de praktijk dat de prijs van "merk"-

ZORG OP ARUBA: geneesmiddelen

geneesmiddelen opeens wel omlaag kan. Iedereen gaat opeens veel minder verdienen, omdat de marges allemaal procentueel zijn. Als de fabrikant zijn prijs verlaagt, gaat de groothandelaar minder verdienen, gaat de "botica" minder verdienen en de patiënt krijgt zijn geneesmiddelen goedkoper.
Weer een andere mogelijkheid om de totale uitgaven aan geneesmiddelen te verlagen, is het maken van een lijst met geneesmiddelen die goedkoper zijn dan andere geneesmiddelen die op de markt zijn, maar wel met behoud van dezelfde kwaliteit. Op dit moment is er een landscommissie bezig zo'n lijst te maken, maar het is twijfelachtig of zo'n lijst van goedkope goede geneesmiddelen door de betalende instanties, dus het gouvernement en de SVB overgenomen zal worden. Het is de vraag of die klaar komt voor 31 december 1985. En als die lijst niet klaar komt, dan is het niet geldig voor Aruba. Of Aruba zou eenzelfde commissie moeten instellen die hetzelfde werk gaat doen. Het is niet te verwachten, dat Aruba achteraf maatregelen uit Curaçao zal overnemen, tenminste dat verwacht ik niet, politiek gezien.

Prijsverschil met andere landen

Prijzen van geneesmiddelen zijn hier over het algemeen hoog: hoger dan in Europa en de V.S., vaak hoger dan Zuid-Amerika. Dat komt ten dele door de importeurs, die een hoge marge mogen berekenen en ten dele ook, omdat de fabrikanten voor een kleine klant als de Antillen vaak hoge prijzen rekenen. En daar is eigenlijk niet zoveel tegen te doen.
Met de huidige dollarkoers zijn Europese geneesmiddelen in het algemeen goedkoper dan Amerikaanse geneesmiddelen. Latijns-Amerikaanse geneesmiddelen zijn vaak net zo duur als de concurrerende Amerikaanse geneesmiddelen. Maar op dit moment zou je goedkope Europese geneesmiddelen kunnen invoeren, die kwalitatief gezien net zo goed zijn als Amerikaanse geneesmiddelen.
Mensen hebben hier heel sterk de neiging om te zeggen dat alles wat uit Amerika komt beter is dan "wherever", maar dat gaat voor geneesmiddelen zeker niet op. De grote pharmaceutische industrieën zitten meer in Europa dan in Amerika.
Er wordt door mensen, die in de "botica" komen, vaak gezegd dat geneesmiddelen in Venezuela goedkoper zijn. Ze vragen dan hoe dat komt en waarom we ze niet uit Venezuela importeren. Nou, dat komt omdat Venezuela de afgelopen jaren een zeer strikt prijsbeleid heeft gevoerd. Men heeft de prijzen bevroren en de fabrikanten, die in licentie de geneesmiddelen in Venezuela maken, gedwongen om hun prijzen laag te houden. Dat betekent, dat je daar voor hetzelfde produkt een bedrag betaalt dat 3 à 4 keer lager ligt dan hier.
Importeren uit Venezuela kan niet. Je moet niet vergeten dat de fabrikanten onder dwang de prijzen laag hebben gehouden. Op het moment dat jij ze gaat importeren, maken ze de prijzen net zo hoog, als die van geneesmiddelen die je uit Europa of Amerika zou importeren. En het maakt niets uit. Alleen is in Venezuela de controle op de produktie, op de kwaliteit van de geneesmiddelen, waarschijnlijk lager dan in de V.S. of Europa. Dus kun je ze gewoon uit kwaliteitsoogpunt beter uit de V.S. of Europa halen voor dezelfde prijs.

Botica San Lucas te San Nicolas.

Afgekeurde geneesmiddelen

Op dit moment hebben we niet zoveel problemen met in andere landen afgekeurde geneesmiddelen.
Ieder land heeft zijn eigen beleid en verantwoordelijkheid t.a.v. werkzaamheid en onschuldigheid van geneesmiddelen. Die berust bij de registratiecommissie op Curaçao, waarin Aruba 2 afgevaardigden heeft zitten. Maar de Antillen lopen in de praktijk vaak iets achter bij de grotere landen en dat is op zich niet zo verwonderlijk. De grote landen hebben grote organisaties, ook voor het registreren en melden van bijwerkingen van geneesmiddelen. Als er veel bijwerkingen gemeld worden, dan hebben ze de middelen om het uit de markt te halen. De schaal op de Antillen is zo klein, dat dit soort bijwerkingen nauwelijks gesignaleerd zullen worden. Het zijn vaak ernstige bijwerkingen die bijv. bij 1 op de 100.000 patiënten voorkomen. Als een geneesmiddel in de V.S. of Europa van de markt wordt gehaald, dan doen de Antillen ook mee, maar ze zijn dan een tel later.

Gevaar voor "dumping"!

Die mogelijkheid bestaat en die mogelijkheid is er straks ook voor Aruba. Maar die mogelijkheid wordt nu tegengehouden, omdat je een registratiecommissie hebt. Op dit moment werkt deze instantie vrij goed. Zij komt een paar keer per jaar bijeen en neemt dan alle aanvragen voor registratie door en volgt ook wat er op de wereldmarkt gebeurt. Het is op dit moment niet mogelijk hetzij klandestien, om niet-toegestane geneesmiddelen te importeren. Dus "dumping" is er op dit moment niet. Als er na de Status Aparte op Aruba geen maatregelen genomen worden om bepaalde geneesmiddelen te kunnen weren of toelaten, dan zou je kunnen vervallen in een situatie waar nu een aantal derde-wereldlanden in zitten. Dus, dat je overspoeld wordt met geneesmiddelen die fabrieken nergens anders kwijt kunnen.
Als er hier geen registratiecommissie ingesteld wordt en het toezicht van geneesmiddelen komt bijvoorbeeld in handen van de gezondheidsdienst, die toch niet zo ad rem kan reageren, omdat zij zoveel andere dingen aan haar hoofd heeft, dat zij niet goed kan controleren, zal hier de kwaliteit van het pakket geneesmiddelen omlaag gaan en dat is dan gevaarlijk voor de gezondheid van de mensen.

Het voorkomen van "dumping"

Er worden nu pogingen gedaan door een aantal apothekers op Aruba om een wetgeving op te stellen voor Aruba voor 1 januari 1986. Het zal waarschijnlijk wel lukken om een goed concept daarvoor te krijgen. Het →

is de vraag of dat tijdig als wet geaccepteerd zal worden. In feite staat en valt een hele wet altijd met de wijze waarop toezicht uitgeoefend wordt, met de wijze waarop zij wordt nageleefd. Je kunt een krachtige geneesmiddelenwet maken met alle voorwaarden om misbruik en alles te voorkomen, maar als je niemand hebt, een onafhankelijke persoon, een inspecteur voor geneesmiddelen hier, die daar op toeziet dat het gebeurt, dan kun je de grootst mogelijke puinhoop verwachten. Bijvoorbeeld dat supermarkten allerlei geneesmiddelen gaan verkopen, dat er allerlei kwalitatief slechte geneesmiddelen geïmporteerd worden. Als er geen toezicht is komt er misbruik, automatisch!

De moeilijke economische situatie en de gevolgen voor de "botica".

Het eerste half jaar was er voor wat ons (Botica San Lucas) betreft geen teruggang te merken. Na de vakantie ziet het er naar uit dat het ietsje stiller wordt. Dat is moeilijk te zeggen, want dat is vaak afhankelijk van het seizoen. Als het jaar afgelopen is, kunnen we zeggen of er een duidelijke terugloop is. Ik denk, ik verwacht zelfs, dat het terugloopt, omdat er een vrij groot aantal PPK-kaartjes ingenomen zijn. Er zijn veel mensen uit de SVB. Ik geloof, dat het aantal verzekerde mensen bij de SVB met zo'n 10.000 gedaald is. Mensen die vroeger via het gouvernement of met een PPK verzekerd waren, moeten nu voor een groot deel zelf hun geneeskundige verzorging en geneesmiddelen betalen. Dus als je een beetje verkouden bent en je moet het zelf betalen, ga je niet zo gauw meer naar de dokter. Dat heeft op zich natuurlijk wel positieve kanten, omdat het misbruik dat ongetwijfeld bestaat van de sociaal-geneeskundige voorzieningen dan terugloopt. Maar aan de andere kan het gevaarlijke situaties opleveren als mensen echt iets mankeren en te lang aarzelen om naar de dokter te gaan. Hoever dat nu al zijn uitwerking heeft, kan ik niet zeggen. Maar ik verwacht wel dat de consumptie van geneesmiddelen, laat ik het zo maar noemen, terug zal lopen.
Dat heeft uiteindelijk gevolgen voor het personeel. Ik heb gehoord dat een aantal "botica's" mensen ontslagen hebben, nu al. Er is één "botica" die in financiële moeilijkheden verkeert. Wellicht zal er dus een "botica" verdwijnen, dat is heel goed mogelijk. En de andere "botica's" zullen waarschijnlijk moeten inkrimpen wat betreft het personeel, als inderdaad de mensen minder gaan kopen. Dat ligt niet alleen aan de geneesmiddelen. De "botica's" zijn voor hun inkomen ook voor een groot deel afhankelijk van de vrije verkoop, zoals tandpasta, parfums, en van de handverkoop van geneesmiddelen, bijv. hoofdpijntabletten. Met name die markt is zeer sterk gedaald en met name boven de brug.

De meest gebruikte geneesmiddelen op Aruba.

De meeste geneesmiddelen die hier gebruikt worden zijn: vitamines, pilletjes tegen maag- en darmklachten, hoest- en griepmiddeltjes en antibiotica. De eerste drie groepen zijn vaak niet-echte geneesmiddelen. Vitamines worden vaak gebruikt i.p.v. goede voedingsmiddelen. De mensen kopen geen fruit, terwijl het aanbod van fruit hier vrij hoog is. Of men neemt vitaminepilletjes, omdat die gratis verkrijgbaar zijn (PPK). Veel ziekten komen voort uit slechte levens- en voedingsgewoonten. Veel mensen gebruiken laxeermiddelen, omdat ze niet goed naar de w.c. kunnen, terwijl ze, als ze bruin brood zouden gaan eten en af en toe wat aan beweging zouden doen, deze middeltjes helemaal niet nodig hebben.

Botica Aruba te Oranjestad (inmiddels gesloten).

Goede voorlichting ontbreekt!

Mensen verwachten van de huisarts, dat hij ze een recept geeft. En de meeste huisartsen hebben niet zo'n bekeerdrang om de mensen van dat geloof af te helpen. Voor de artsen is het ook het makkelijkst om aan de wens van de patiënt tegemoet te komen.
"Botica's" hebben uiteraard geen belang bij vermindering van de geneesmiddelenconsumptie in het geheel, want het is een deel van hun inkomen. Op kleine schaal gebeurt het wel. Als de patiënten er om vragen, krijgen ze altijd informatie over wat beter of slechter is, of een geneesmiddel wel nodig is of niet. Maar afgezien daarvan, is het voor een "botica" ook heel moeilijk om tegen de relatie die de patiënt met zijn arts heeft en waarvan hij een aantal geneesmiddelen heeft gekregen, in te gaan. Je kan moeilijk zeggen: "Jouw arts heeft maar wat onzin voorgeschreven en dat helpt dan toch niet. Maar je wilt het zelf zo graag, dus geef ik het jou ook".
Het is een moeilijke situatie. Ik denk dat de enige uitweg daaruit zou kunnen liggen in landelijke voorlichting. Dus, liever door artsen die door mensen het meest serieus genomen worden, dan door apothekers waarvan ze over het algemeen niet weten wat ze doen. Maar dat zie ik op korte termijn niet gebeuren, dat de mensen een andere mentaliteit krijgen t.o.v. gezond leven. Aan de andere kant hoor ik van veel mensen dat op Aruba en waarschijnlijk ook op Curaçao veel mensen zelf experimenteren met blaadjes, wortels en allerlei "aftrekseltjes".
Dat zijn niet direkt homeopatische middeltjes zeg maar natuurgeneesmiddelen. Dit is op zich niet slecht. Maar dan vind ik het eigenlijk gek dat ze op het ene moment zo bewust met hun gezondheid omgaan en op het andere moment klakkeloos naar een dokter toelopen en alles wat hij ze voorschrijft dan opeten. En dat ze niet tegen de dokter durven zeggen: "Is dit eigenlijk wel nodig?" Het komt er niet goed uit wat daar de motieven van zijn en hoe je er iets aan zou kunnen doen.

Op de scholen zou men aan voeding en gezondheid aandacht kunnen besteden, maar het grootste deel van de opvoeding geschiedt nog altijd door de ouders. En als je nooit anders dan "aros" en "funchi" kreeg, dan zul je zelf waarschijnlijk niet zo gauw tot de aanschaf van sinaasappels of volkorenbrood overgaan. In Nederland zegt men: Wat de boer niet kent dat eet ie niet. En dat leeft natuurlijk heel sterk. Je kunt voedingsgewoonten niet zomaar veranderen. Dat gebeurt heel geleidelijk.
Verder vind ik dat je hier veel overgewicht ziet. Dus mensen die door deze verkeerde voeding veel te zwaar zijn, waardoor er veel ernstige ziekten ontstaan.
Veel mensen die diabeet zijn, zijn het omdat ze ook te dik zijn. Zo zwaar dat hun lichaam het suikeraanbod niet meer kan verwerken. Veel mensen die een hoge bloeddruk hebben, gebruiken meer zout dan hun lichaam ontvangen kan. Veel ziekten zijn terug te voeren tot een ongezond levenspatroon.
Een belangrijke taak van mij is om te zorgen dat mensen geneesmiddelen niet zomaar krijgen. Aruba ligt dicht bij het Zuid-Amerikaanse continent. Daar is het erg gemakkelijk om zonder recept aan geneesmiddelen te komen. Veel mensen die daar zijn geweest proberen ook hier geneesmiddelen zonder recept te krijgen en die beseffen niet dat geneesmiddelen giftige stoffen zijn, die bij verkeerd gebruik of misbruik zeer slecht of zelfs gevaarlijk kunnen zijn. Hoe graag je ook zou willen uit commercieel oogpunt, je kunt mensen niet zomaar een bepaald geneesmiddel verkopen.

Verder heb ik van diverse mensen begrepen dat er grote voorraden geneesmiddelen thuis staan. Mensen beseffen vaak niet dat met name vloeibare geneesmiddelen, als ze open zijn geweest, aan bederf onderhevig zijn. Ze verliezen hun kracht of er is mogelijkheid van infectie. Dus men moet ze weggooien of teruggeven aan de "botica". Men moet ze nooit bewaren of aan de buur geven die dezelfde klachten heeft waarvoor die persoon toentertijd dat geneesmiddel kreeg. Zeker als het om antibiotica gaat, is dat potentieel gevaarlijk. Het zijn de beste geneesmiddelen die de meeste epidemische ziekten voor de W.O. II hebben overwonnen in ons deel van de wereld. Maar op dit moment worden antibiotica op zodanige schaal gebruikt, dat er overal op de wereld bacteriën ontstaan die resistent zijn tegen

→

die antibiotica. Daarom wordt er nu in Amerika en in Europa gepleit voor een sterker selectief gebruik ervan. Hier is het niet zo ver. Daar ligt ook een taak voor de Gezondheidszorg, voor de artsen of de apothekers om te proberen dit terug te dringen.

De artsenbezoeker

De keuze van een arts voor een geneesmiddel wordt op dit moment voornamelijk bepaald door de informatie die een artsenbezoeker aan hem geeft. Nu vallen artsenbezoekers hier niet erg op door hun deskundigheid, uitzonderingen daargelaten, de goeden niet te na gesproken. Maar de meeste artsenbezoekers weten nauwelijks meer te vertellen dan de prijs van het geneesmiddel en waarvoor het zou moeten dienen. En dit vaak op een gebrekkige manier.
Daarnaast komt het toch vrij regelmatig voor dat artsenbezoekers valse informatie geven. Ze zeggen bijvoorbeeld dat een geneesmiddel goedkoper is, terwijl het helemaal niet zo is.
Een artsenbezoeker wordt in sommige gevallen ingehuurd en betaald door een groothandel of door de industrie zelf. Het zijn vaak lokale mensen die met een koffertje met monsters en folders de boer opgestuurd worden. In het algemeen zijn de artsenbezoekers die van de industrie komen beter geïnformeerd, omdat ze door de industrie getraind zijn, dus voorgelicht zijn over wat ze verkopen. Die artsenbezoekers zijn eigenlijk de enige informatiebron van de arts. Op basis van die, naar mijn smaak zeer gebrekkige, informatie, zal de arts zijn keuze moeten maken tussen het aanbod van geneesmiddelen. Een arts heeft natuurlijk zijn vakliteratuur, maar als hij moet kiezen tussen twee gelijkwaardige artikelen van verschillende merken, dan zal hij eentje kiezen waar net een aardige artsenbezoekster van langsgekomen is en niet de goedkoopste, of een die kwalitatief beter is. Het is voor een arts heel moeilijk. Er zijn artsen die overleg plegen met apothekers daarover, maar veel doen het niet. Die hebben een eigen repertoire en dat wordt dan af en toe aangevuld door inderdaad een artsenbezoekster die langs komt.

De apotheker op Aruba.

Het werk als apotheker op Aruba is niet altijd motiverend. Dat komt omdat de "botica" op Aruba en op de Antillen vaak nog commerciëler is dan de apotheek in Nederland en dat je te maken hebt met een eigenaar die er achteraan zit dat er veel verkocht wordt. Je kunt, als je eigen baas bent, met een gerust hart maatregelen nemen die eventueel beperkend zijn voor de geneesmiddelenconsumptie, want je bent de enige die ze treft.
Als ik hier kritisch te werk ga door bijvoorbeeld artsen op te bellen om te zeggen dat ze goedkope geneesmiddelen moeten gaan voorschrijven e.d., dan krijg ik de "botica"-eigenaar op mijn dak. Die zegt dat ik contraproduktief werk en mijn inkomen van hem krijg. Dus de dingen die je als apotheker zou moeten en willen doen, met name de voorlichting aan de artsen over goedkope geneesmiddelen, kun je jammer genoeg niet. Dit is niet zo leuk. Aan de andere kant heb je investeringen die je zou willen doen om de zaak beter te laten verlopen, maar daarvoor moet je de eigenaar motiveren om het geld beschibaar te stellen.
Tussen de apothekers is de samenwerking variabel. Je hebt, geloof ik, 2 groepen: de groep die in Nederland gestudeerd heeft en die kent elkaar en gaat redelijk goed met elkaar om, en de groep die op Puerto Rico heeft gestudeerd (3 personen). Hoe daar de samenwerking onderling is weet ik niet. In de praktijk is er tussen die 2 groepen nauwelijks een samenwerking. Er is wel geprobeerd om de hele zaak bij elkaar te krijgen voor zaken die iedereen aangaan, maar dan blijkt toch dat het eigenlijk alleen de groep Nederlanders is die dan bij elkaar komt en actie onderneemt. Er is op dit moment geen apothekersvereniging meer op Aruba.

Botica Nacional bij het hospitaal.

Bezorgdheid over de medische zorg in het nieuwe Aruba!

Ik vind dat er een duidelijke wetgeving moet komen met een controle daarop door een bevoegde persoon, om de kwaliteit van de geneesmiddelenvoorziening in ieder geval te handhaven zoals die nu is en mogelijk te verbeteren. Je zou kunnen pleiten, het gebeurt op Curaçao vrij regelmatig, voor het eigendom van "botica's" door apothekers. Het is dan nog de vraag of dat een verbetering zal geven omdat dit staat of valt met de goede wil van de apothekers.
Op dit terrein zijn we bezig om een wetsvoorstel te formuleren. Op andere terreinen is er nog niets gebeurd. Neem bijvoorbeeld het terrein van de medische voorzieningen. Er is een bureau met een grote naam om een structuurplan voor Aruba te maken. Voor zover ik het kan zien kun je dat gelijk in de vuilnisbak gooien. Het is een wanprodukt en ik zou me er voor moeten schamen mijn naam eronder te zetten. En dat is nu het enige concrete wat er ligt, iets dat onwerkbaar is, waar niemand iets mee kan en verder gebeurt er niets. Er is nauwelijks bekend wie of wat, hoe de medische structuur eruit zal gaan zien, wat de plaats van het ziekenhuis wordt in het onafhankelijke Aruba, hoe de financiering van de sociale verzekering moet gaan gebeuren. Er zijn wel allemaal prachtige ideeën over geweest, zoals volksverzekering e.d., maar daar is niets concreets over, ook geen structuur met een directeur Volksgezondheid en een inspectie van Volksgezondheid. Het lijkt alsof er niemand enige baat bij heeft, dat iedereen denkt: nou dat zien we zelf wel, min of meer in overeenstemming met zoals de situatie in de afgelopen jaren is geweest. De inspectie zat op Curaçao en Curaçao is een half uur vliegen van Aruba.
Dus enig toezicht is er eigenlijk niet geweest, nooit geweest. En het lijkt erop alsof iedereen het zo wil houden, behalve dan bijvoorbeeld het toezicht op invoer van geneesmiddelen. Die is er wel geweest omdat de douane daarvoor in de praktijk de uitvoerende instantie was. Maar toezicht op de medische verzorging is er eigenlijk slechts pro forma geweest. De Gezondheidsdienst had die gedelegeerde taak, maar deed er eigenlijk niet zo veel aan. Ik hoop dat het allemaal goed komt, maar ik ben erg sceptisch. ●

Botica Santa Cruz te Santa Cruz.

Cont. di pag. 9.

"P.P.A. su meta ta pa manda M.E.P. bèk na e banki di oposishon..."

P.P.A. su maneho ariba tereno estatal lo mester tene kuenta ku tur dos posibilidat:
1. Un strategia pa ainda salba Aruba for di independensia si e pueblo Arubano desea tal, kuminsando pues ku un referendum.
2. Un strategia alabes pa duna kontenido na e garantianan nesesario pa un independensia responsabel, manera pidí i anotá den punto di konsenso 10 i 11 di R.T.C., esaki si Hulanda para ariba su akuerdo ku e partidonan A.V.P./M.E.P. i A.D.N."

PDA

"Nos ta bisa ku e referendum na '77 tabata un referendum antidemokrátiko. Pueblo a ser manipulá dor di un formulashon i awor aki nos ta mira ku desde '77 e gobierno aktual ta usa e referendum ei pa bisa ku pueblo konsientemente a skohe pa su independensia. Nos ta bisa ku esei segun nos no ta e kaso. Nos ta eksihí un referendum den e fase transitorio pa pueblo duna su opinion enkuanto di independensia.
P.D.A. no ta kontra independensia. Si pueblo di Aruba na moda di bisa prome ku '96 ta haya ku ekonómikamente e ta fuerte pará i ku e kier independensia, nos ta sosten'e. Nos kier bisa tambe ku nos tabata kontra pa fiha e fecha di independensia den 'Statuut'."

FRANK BOOI (PDA)

ADN

"Nos ta di opinion ku nos pueblo no tabata bon prepará pa tuma un desishon enkuanto su independensia. E pueblo no a haña informashon amplio, ophetivo i sinsero.
Nos pueblo semper a deseá 'Status Aparte', esta lòs for di e konstelashon Antiyano ku lasonan direkto ku Hulanda. Durante e referendum na mart 1977 e pueblo no a haña oportunidat pa opta pa e posibilidat aki. E forma ku e pueblo di Aruba kier hasi uso di su derecho di outodeterminashon no ta asunto di Hulanda. Na nos opinion na Konferensia di Mesa Rondó (1983) e delegashon di Aruba a sukumbí pa preshon di Hulanda. A.D.N. ta deseá pa e pueblo haña oportunidat pa ekspresá su mes un bes mas pa ku su independensia den un forma mas eksplísito promé ku 1996."

AVP

"Nos ta sali for di e punto di bista ku Aruba mester bira independiente. Si nos sigui pensa ku Hulanda, via di e Statüt, ta keda responsabel pa loke mester ta nos tarea i ku Hulanda lo bai sigui karga nos gastonan, e ora ei Aruba nunka lo no haña un aparato gubernamental ku ta traha realmente bon. Mi ta kere ku ta nesesario pa Aruba bai para riba su mesun pia. E inkompetensia polítiko aki na Aruba semper a wordo kamuflá dor di e ayudo di Hulanda. No, bo tin ku aspirá un independensia, tanto komo individuo, komo un sosiedat. No un independensia ku ta nifiká solamente ku nos tin nos bandera i himno, pero den e sentido ku nos ta bai okupá nos propio lugar den e regio. Un independensia en kooperashon ku otro islanan i organisashonnan regional. Nos ta den e proseso di dekolonosisashon, esaki ta algo natural; kasi tur otro isla den Caribe tin of tabatin resientemente e mesun problema: e relashon ku e madre patria.
Si nos realisá esaki, nos por kompronde mihor e desaroyonan ku nos ta pasa aden. Naturalmente nos relashon ku Hulanda lo keda uno spesial, pero, segun mi, gran parti di e ròl ku Hulanda tin awor ainda, (esun di 'watchdog', por ehemplo) Venezuela lo okupá su mes kun'e den futuro, esaki si nos kier of no. Ta importante pa nos vigilá e desaroyonan geo-polítiko, ku pa mayor parti no ta den nos man. Pa un isla chikito manera Aruba independensia lo keda semper algo relativo ..."

Komentario di redakshon

Pa motibo ku nos ta di opinion ku e biaha aki no ta oportuno pa traha un análisis amplio, i tambe pasobra nos ta kere ku mayoría di e kontestanan ta papia pa nan mes, nos ta limitá nos mes den e komentario aki na algun punto tokante e programanan di elekshon-85 so.
Nos ta haña ku tur e programanan di e kuatro partidonan ta mustra un nivel di seriedat, kual den ningun programa anterior nos por a nota. Nan ta mustra ku no ta den un dia pa otro nan a wordo skirbí, nan tin un sierto profundidat, i tambe sinseridat ku ta duna speransa pa futuro.
Uniko krítika ku nos tin ta, ku te ainda nos ta sinti falta di bastante sifranan konkreto riba kual sierto puntonan di e programanan mester ta basá, (aunke ku esun di AVP ta forma un eksepshon te den sierto grado, segun nos). Nos ta komprondé ku lo tabata basta difisil pa haña e sifranan ei, konosiendo nos 'gobierno' kaótiko, pero ku e lo tabata imposibel, nos no por kere. Komo parlamentario semper bo tin entrada na e diferente lugarnan unda e datonan ta wordo produsí. E derecho ei no a wordo usá ampliamente pa e parlamentarionan di oposishon, segun nos.
Un partido ku no a presentá un programa fiho i elaborá, ta A.D.N. A.D.N. ta sali for di e punto di bista pragmátiko, ku ya kaba tin bastante programanan i plannan hopi bon, ku ta drumi den e diferente lachinan. "Otro aña nos djis ta saka nan, studia nan, komparánan den e 'Kumbre Nashonal'. Nos ta skohe e mihornan i hunto nos lo bai ehekutá nan," asina John Booi a splika nos. Nos ta kere ku - spesialmente mirá for di un punto di bista sindikal - e alternativa aki di A.D.N. ta basta atraktivo, pasobra e ta laga e porta hancho habrí pa partisipashon di gruponan no-polítiko.
Manera nos a bisa kaba, nos lo no bai analisá i kompará e diferente programanan mas leu e biaha aki pasobra, segun nos, den e elekshon aki no ta importante ta kua di e kuatro partidonan ta duna e mihor perspektivanan. En realidat ta algo masha tristo mes, pero nos ta kere ku nos a yega asina leu, ku nos mester bisa: un viktoria elektoral di nan (hunto) só por salba futuro di nos isla.
Saliendo for di e punto di bista aki, nos tin ku ekspresá tambe ku nos ta haña masha lamentabel mes ku e partidonan aki - te ainda anto - no a logra bini hunto pa palabrá un sorto di sinkronisashon riba sierto tereno. Si nan a hasi esei, nan lo a duna e pueblo un señal di e seriedat di nos situashon ku lo a haña hopi mas impakto ku nan esfuersonan separá di e momento aki. Ademas t'asina ku despues di un palabrashon asina e posibilidat real ku un of mas partido tòg ta disidí di 'kooperá' ku MEP pa forma un gobierno nobo den '86, ta praktikamente ekskluí.
(Pasobra, kòrda bon ku te ainda ta P.P.A. so a bisa bon kla ku e no kier traha ku MEP bou di ningun sirkumstansia).
Ban spera ku nos pueblo lo mustra ku ya e no tin nodi di warda riba un señal asina.....

VRAAG EN ANTWOORD

WAT MOET EEN KIEZER PRECIES WETEN?

Ontzettend moeilijke vraag, want "een kiezer" bestaat niet; de ene kiezer is nu eenmaal in een heel andere kant van de verkiezingen geïnteresseerd dan de andere kiezer. Het antwoord op deze vraag dat hier volgt is niets anders dan wat de schrijvers, gezien het moment waarin wij leven, vermeldenswaardig vinden. Mochten er lezers zijn die met onbeantwoorde vragen zijn blijven zitten, dan zijn wij uiteraard bereid om deze te beantwoorden, zo dat in onze macht ligt.

Inleiding

De wijze waarop de verkiezingen moeten worden gehouden en alles wat met de organisatie ervan verband houdt, worden geregeld in het "Kiesreglement Staten en Eilandsraad", PB 1973 nummer 27. De afgelopen dagen is dit reglement voortdurend in het nieuws geweest. Zo heeft bijvoorbeeld de plaatsvervangend voorzitter van het hoofdstembureau op grond van artikel 16 lid 1 ("..... worden lijsten van kandidaten ingeleverd van des voormiddags negen uut tot des namiddags vier uur .....") — ten onrechte overigens, zoals later is gebleken — de kandidatenlijst van PDA niet geaccepteerd; eveneens is dit reglement de basis geweest voor het hoofdstembureau om de PDA-kandidatenlijst ongeldig te verklaren en voor PDA om in beroep te gaan tegen deze beslissing. Deze voorbeelden kunnen ongetwijfeld uitgebreid worden met meerdere die u ondertussen ook wel bekend zijn geworden via andere communicatiemiddelen.
Het Kiesreglement bestaat uit 10 hoofdstukken met als titels: algemene bepalingen, kiesrecht, het kiezersregister, hoofdstembureau, kandidaatstelling, de stemming, de vaststelling van de uitslag van de verkiezing, het onderzoek der geloofsbrieven en het toelaten der gekozen verklaarden, strafbepalingen en slot- en overgangsbepalingen.
Voor wat betreft de komende verkiezing is — op het moment van schrijven, op de rechtszaak van PDA na — hoofdstuk 6 (kandidaatstelling) afgehandeld. Om deze reden lijkt het ons nuttig om de twee volgende hoofdstukken — de stemming en de vaststelling van de uitslag van de verkiezing — hier even de revue te laten passeren.

De stemming

Aan de stemming is bevoegd deel te nemen, hij die op de dertigste dag vóór de dag van de kandidaatstelling (4 oktober 1985) ingezetene is van Aruba — officieel ingeschreven in het bevolkingsregister — en die bovendien de Nederlandse nationaliteit bezit.
Iedere kiezer krijgt thuis tenminste 8 dagen vóór de dag der stemming een oproepingskaart waarmee hij zich op de dag van de verkiezing bij zijn stemdistrict moet melden. Er kan gestemd worden van 8 uur 's morgens tot 7 uur 's avonds en de kiezer moet persoonlijk verschijnen; bij volmacht stemmen is niet (meer) mogelijk. Wanneer een kiezer zich bij het rood maken van het rondje vergist, dan kan hij een nieuw stembiljet aan de voorzitter vragen; een derde stembiljet vragen is niet mogelijk. Het tellen van de stemmen in de stembureaus is openbaar; de aanwezige kiezers hebben zelfs het recht om een bepaald stembiljet te zien, zij kunnen ook bezwaren inbrengen tegen bijvoorbeeld het ongeldig verklaren van een stembiljet; eveneens hebben zij het recht bezwaren in te brengen tegen de eindtelling van de voorzitter.

VRAAG 4

Een stem is ongeldig en telt dus niet mee:
a. wanneer een ander stembiljet gebruikt is dan het voorgeschrevene;
b. wanneer op het stembiljet geen enkel stemvak rood is gemaakt (blanco);
c. wanneer er meerdere stemvakken rood zijn gemaakt;
d. wanneer een andere kleur dan rood gebruikt is;
e. wanneer op het stembiljet bijvoegingen zijn geplaatst;
f. wanneer het stembiljet niet voorzien is van de voorgeschreven handtekening van de gezaghebber.

De vaststelling van de uitslag van de verkiezing

a. Inleiding
Hoewel eenieder op de avond van de verkiezing zelf kennis kan nemen van de uitslag van de verkiezing en daarna aan het feesten of aan het treuren kan slaan, wordt de officiële uitslag pas later vastgesteld. Hoe dan ook, wij laten hier enkele details volgen met betrekking tot de vaststelling van de uitslag, zodat iedere lezer zijn eigen uitslag kan vaststellen op de 22-ste november aanstaande.
b. Geldig uitgebrachte stemmen
Op de vijfde dag na die van de stemming, dus op woensdag 27 november 1985, houdt het hoofdstembureau een openbare zitting om de uitslag van de verkiezing vast te stellen. Het hoofdstembureau stelt dan ten aanzien van elke lijst vast het aantal stemmen dat op elke kandidaat afzonderlijk is uitgebracht en bovendien eveneens voor elke lijst, het totaal aantal uitgebrachte stemmen. Dit laatste wordt het *stemcijfer* genoemd. De uitkomsten worden door de voorzitter van het hoofdstembureau op deze openbare zitting bekendgemaakt.
Stel dat de voorzitter, per partijlijst, de volgende resultaten mededeelt:

	Stemcijfer
PPA	4469
AVP	13653
MEP	14099
PDA	2431
ADN	3148

Het totaal aantal uitgebrachte stemmen, van alle lijsten samen dus, bedraagt 37.800. Als men bedenkt dat er in totaal 43.390 kiezers zijn, dan betekent dit, dat ruim 12% van de kiezers thuis is gebleven, ongeveer hetzelfde percentage als in 1983.
c. Kiesdeler
Zo spoedig mogelijk na de hierboven genoemde openbare zitting stelt het hoofdstembureau de uitslag van de verkiezing en de daaruit volgende zetelverdeling bij besluit vast.
Om de kiesdeler te bepalen wordt de som der stemcijfers gedeeld door het getal 21, het aantal zetels in de Staten van Aruba. Bij bovenstaande uitslag is de kiesdeler dus 37.800:21=1800.
d. Zetelverdeling
Nu de kiesdeler bekend is, kan berekend worden hoeveel zetels elke partij in eerste instantie heeft behaald. In ons geval heeft elke partij de kiesdeler gehaald. Als dat voor een partij niet het geval was geweest, dan zou die partij uitgeschakeld zijn en zou dus ook niet meer mee kunnen doen met de verdeling van de restzetels.
In eerste instantie hebben de partijen dus de volgende aantallen zetels behaald:

	Aantal zetels
PPA	2
AVP	7
MEP	7
PDA	1
ADN	1

Opgeteld zijn dit 18 zetels, hetgeen betekent dat er nog 3 zetels verdeeld moeten worden, de zogenaamde restzetels.
e. Toewijzing restzetels
De procedure voor het toewijzen van de restzetels is voor elke restzetel hetzelfde en verloopt als volgt. Bij het aantal zetels dat elke partij in eerste instantie heeft behaald, wordt één zetel opgeteld, waarna het gemiddelde aantal stemmen per zetel wordt berekend. De partij met het hoogste gemiddelde krijgt dan de eerste restzetel.
Voorbeeld: het aantal zetels dat de PDA in eerste instantie heeft behaald, bedraagt 2. Nadat er één zetel bij opgeteld is, is het gemiddelde 4469:3=1490.
Deze procedure toegepast op de uitkomsten van de andere partijen, levert de volgende uitslag op:

→

	Aantal zetels in eerste instantie	Eén zetel optellen	Gemiddelde aantal stemmen per zetel
PPA	2	3	1490
AVP	7	8	1707
MEP	7	8	1762
PDA	1	2	1216
ADN	1	2	1574

Daar het gemiddelde voor de MEP het hoogste is, krijgt deze partij de eerste restzetel. De stand na de verdeling van de eerste restzetel is:

	Aantal zetels
PPA	2
AVP	7
MEP	8
PDA	1
ADN	1

Voor de tweede restzetel wordt dezelfde procedure toegepast. De uitkomsten zijn:

	Aantal zetels	Eén zetel optellen	Gemiddelde aantal stemmen per zetel
PPA	2	3	1490
AVP	7	8	1707
MEP	8	9	1567
PDA	1	2	1216
ADN	1	2	1574

Nu heeft de AVP het hoogste gemiddelde, waardoor zij de tweede restzetel krijgt toegewezen, De stand is nu:

	Aantal zetels
PPA	2
AVP	8
MEP	8
PDA	1
ADN	1

Voor de derde en laatste restzetel passen wij dezelfde procedure toe en krijgen het volgende beeld:

	Aantal zetels	Eén zetel optellen	Gemiddelde aantal stemmen per zetel
PPA	2	3	1490
AVP	8	9	1517
MEP	8	9	1567
PDA	1	2	1216
ADN	1	2	1574

Wij zien dat de ADN nu het hoogste gemiddelde heeft, met als gevolg dat de laatste restzetel aan deze partij toegekend zal worden.

f. Definitieve uitslag zetelverdeling
Deze verkiezingsuitslag geeft ons tot resultaat dat de zetels in de eerste Staten van Aruba als volgt verdeeld zullen zijn:

	Aantal zetels
PPA	2
AVP	8
MEP	8
PDA	1
ADN	2

Op 22 november aanstaande kunt u zelf nagaan in hoeverre deze uitslag — gebaseerd op cijfers afkomstig uit onze duimen — overeenkomt met de werkelijkheid.

Slotopmerkingen

a. Zoals u zelf uit het hierboven geschrevene hebt kunnen opmaken, is het volstrekt niet waar dat de blanco-stemmen de kiesdeler beïnvloeden; blanco-stemmen zijn ongeldige stemmen en tellen gewoonweg niet mee. Slechts de geldig uitgebrachte stemmen kunnen de kiesdeler helpen bepalen. Ook aan de mythe, dat de stemmen van de thuisblijvers bij de grootste partij opgeteld worden, moet geen gewicht toegekend worden.

b. Het is zonder meer waar dat de partij met de meeste stemmen voordeel heeft bij de verdeling van de restzetels; zeker wanneer het verschil met de direct daaronder zittende partij, qua stemmenaantal, groot is.

c. Hoe meer kleine partijen de kiesdeler niet halen, hoe groter het aantal restzetels zal zijn.

d. Hoewel wij in het verleden fraude-gevallen hebben gekend bij verkiezingen, zal het plegen van fraude nu vrijwel onmogelijk zijn.
Voor iemand anders stemmen, zoals bij de verkiezing van 1983, is bijna niet meer mogelijk, want de kiezer moet zich legitimeren. Verder zit de gehele organisatie van de verkiezing vrij goed in elkaar, zodat fraude in een stembureau bijvoorbeeld zo goed als onmogelijk is.

p.p./p.e.c.

KONSIENTISA

Kada miembro di e komunidat aki tin deber i derecho.
Si nos derechonan wordu atrapá nos mester lanta para i protestá kontra esaki.
Nos deber komo siudadano ta entre otro pa paga impuesto i asina yuda nos país.
Nos mester tin rèspèt pa tur esnan ku kende nos ta biba i traha. Nos mester tene nos mes na lei i biba un bida honesto segun nos konsenshi.
Un Gobierno ta keda elehí pa e pueblo i tin di traha pa e pueblo. Gobernante-nan meskos ku kada siudadano tin deber- i derechonan.
Deber primordial di gobierno ta goberna e país na un manera sano i honesto manteniendo su mes estrikta-mente na lei i na e espírito di lei.
Un Gobierno no por permiti su mes di hasi bagamundería ku patrimonio di pueblo.
Algo asina ta sumamente kastigabel i no mester ta permití.

E derecho ku gobernantenan *no* tin ta di play "SUPERSTAR" i hasi loke ta na nan antoho i asina hasi mal uso di e konfiansa poní den nan.
Pueblo hamás i nunka a duna Gober-nantenan e mandato pa malusá e poder ku pueblo mes a duna nan.

Nos Gobierno a hasi su mes kulpabel na nèt tur e aktonan ku *no ta kuadra* ku un maneho responsabel:
1. Invertí plaka di pueblo na un manera ku ta trese nos país na rant di bankrut.
2. Oprimí pueblo dor di duna kas, trabou, onderstant i despues bin kobra rekompensa pa e gesto generoso.
3. Engañá pueblo dor di duna infor-mashon inkorekto pasobra pueblo no sa mihó tòg.
4. Enrikesé tur esnan ku ta sostené nan den nan bagamundería, e asina yamá "grupito".
5. Hasi aktonan di korupshon.
6. Gobermá nos país na un manera iresponsabel ku awó nos tur mester hasi penitensia.
7. Falta di rèspèt pa sentensianan di hues i na partnernan sosial den nos kominudat.
8. Firma protokolnan i despues no tene nan mes na nan i na palabrashon-nan hasí.

Pueblo ta kere ku mester permití un Gobierno asina pa sigui gobermá nos país?
Of pueblo ta permití antó pa e "grupito", sigui enrikesé su mes ku patrimonio di pueblo?

Si bo no kier esei anto awó ta e ora ku pueblo mester laga su bos resoná fuertemente pa salba e tiki ku a resta pa nos por haña atrobe un futuro sigur. Mañan ta demasiado lat kaba.

No laga kos siega nos wowo, pasobra ta bini un dia ku no tin kos mas pa parti. Antó kon ta hasi e ora ei?
Of nos por sera wowo, tapa orea i laga nan sigui djòdjò ku boso sèn.

DRIE VOORWAARDEN VOOR HET VOORTBESTAAN VAN HET BIJZONDER ONDERWIJS

ERIC ILLES 29 oktober 1985

Is het bij een praktisch geheel katholieke bevolking wel nodig om een deel van de kerkelijke en ouderlijke taak onder te brengen in het bijzonder onderwijs? Een vraag die de heer Pronk zichzelf stelt in een artikel over: "vrijheid van onderwijs", verschenen in het september-nummer van Skol i Komunidat en waarvan een samenvatting in de Amigoe d.d. 19-9-'85 verscheen.
In het nu volgende wil ik ingaan op een aantal aspecten die de heer Pronk in zijn artikel vermeldt. Ik ga daarbij uit van drie voorwaarden voor het voortbestaan van het bijzonder onderwijs. Voorwaarden waarmee men rekening dient te houden bij een vasthouden aan een vorm van bijzonder onderwijs. Vervolgens plaats ik naast de oplossing van de heer Pronk een andere oplossing die meer recht doet aan de feitelijke situatie en aan het idee van vrijheid van onderwijs hier op het eiland.

De taak van de school

Het voortbestaan van bijzondere scholen op Aruba hangt mede af van de mate waarin schoolbesturen de eigenstandige funktie van de school zien en erkennen. De vraag van de heer Pronk of het wel nodig is om een deel van de kerkelijke en ouderlijke taak onder te brengen in het bijzonder onderwijs, draagt in zich een achterhaalde visie op de taak van de school. Indien schoolbesturen met deze pretentie scholen beheren, d.i. om leerlingen in te wijden in een systeem van Christelijke geloofswaarheden, dan is men verkeerd bezig.
De school is geen pastoraal instituut meer. Ze dient geen afgeleide funktie, maar een zelfstandige. Ze zou leerlingen moeten aanpassen, dit is haar socialiserende funktie, en tegelijkertijd zou ze leerlingen een kritische instelling moeten bijbrengen ten aanzien van de in de gemeenschap aanvaarde normen en waarden, dit is haar emancipatie-funktie.
De school kan niet meer aangewend worden om de eigen positie van een bepaalde kerk te legitimeren. Wordt dit wel gedaan, dan dreigt het gevaar dat de school slechts haar socialiserende funktie ter harte neemt.
De school is dus geen verlengstuk van de kerk. Indien het welzijn van de jeugd de kerk na aan het hart ligt, dan zou de zorg van de kerk uit moeten gaan naar het gehele onderwijssysteem: een kritische en inspirende bijdrage leveren aan de ontwikkeling en vernieuwing van het totale onderwijs.

Respect voor de grondslag en identiteit van de bijzondere school door ouders, bestuur en personeel.

Indien ouders hun kinderen naar een bepaalde bijzondere school sturen om andere redenen dan het bijzondere karakter van een school en indien bestuur en personeel in gebreke blijven om de grondslag en identiteit van de school in duidelijke bewoordingen te formuleren en ten uitvoer te brengen, dan ontstaan er ook problemen in verband met het handhaven van de eigen identiteit/signatuur van deze instellingen. En indien deze problemen niet bespreekbaar gemaakt worden, kunnen zij zelfs de aktiviteiten van een heel team van onderwijsgevenden verlammen.
Vragen die bij ons opkomen en die om antwoord smeken zijn: hoe denken ouders hierover en wat zeggen onderwijsgevenden aan een bijzondere school? Hebben deze geen enkele binding met de school dan dat van onderwijsgevende? Of is er iets meer dat hen beweegt om aan een bijzondere school te staan?. In de praktijk kijkt het bestuur bij aanname van personeel eerder naar behoefte dan naar de levensbeschouwelijke kleur van de onderwijsgevende. Waarin verschilt dan, vraag ik met de heer Pronk mee, het bijzondere karakter van een school ressorterend onder een bijzonder schoolbestuur met dat van een openbare school? In het memorandum van de confessionele schoolbesturen als reactie op de nota "Enseñansa pa un i tur", stelt men dat een leerkracht aan een bijzondere school "automatisch" denkt en handelt volgens de levensvisie en grondslag van de school. Maar moet die grondslag en identiteit niet in duidelijker bewoordingen geformuleerd worden en moeten wij ons niet behoeden voor automatisme? Het zijn deze zaken die het voortbestaan van de bijzondere scholen in discrediet brengen. Indien besturen hun eigen grondslag niet respecteren dan schenden zij één van de voorwaarden van het voortbestaan van hun eigen scholen.

Het vak godsdienst

Een derde en laatste voorwaarde betreft het vak godsdienst op school. Terecht stelt de heer Pronk dat het geven van godsdienstlessen alleen een school nog niet tot een bijzondere maakt. Nee, maar het is wel een voorwaarde voor haar voortbestaan. Deze voorwaarde zouden wij in een breder perspectief moeten plaatsen. Er dient een ontkoppeling te komen van de exclusieve band tussen confessioneel onderwijs en de religieuze vorming. De godsdienstles zou (en voor Aruba is het gewoon noodzaak) ook in het openbaar onderwijs op het rooster geplaatst moeten worden. Rekening houdend met de eigenstandige funktie van de school zou het vak niet de pretentie moeten hebben om leerlingen in te wijden in een systeem van christelijke geloofswaarheden, maar leerlingen zouden als leerlingen aangesproken moeten worden, in hun levensbeschouwelijke pluriformiteit →

De Mon Plaisirbasisschool gaat uit (SPCOA).

t.a.v. geloof en kerk en zouden daarin erkend, gerespekteerd en uitgedaagd moeten worden.

Conclusie

Hiermee heb ik drie voorwaarden voor het voortbestaan van de bijzondere school aangeroerd. Schoolbesturen zouden zich in alle ernst moeten beraden over hun eigen funktioneren en zich de vraag moeten stellen of de levensbeschouwelijke vrijheid van onderwijs, in de grondwet verankerd, niet exclusief een vrijheid van confessionele oprichters-/schoolbesturen is geworden, waarbij men nauwelijks meer met de tijd is meegegaan en de drie hierboven genoemde voorwaarden heeft bijgesteld.

Op grond van de feitelijke situatie wil ik het volgende voorstellen:
1) een proces op gang te brengen met het doel een samengaan van de SMOA, SKOA en SPCOA in een organisatiestructuur op oecumenische basis, waarbij ouders, onderwijzend en onderhouds-personeel mede-zeggenschap hebben;

2) afstand doen van Colegio Arubano en A.P.A. en ze overdragen aan het land Aruba: daarmee aansluitend bij de feitelijke situatie, aangezien deze instellingen in feite openbare instellingen zijn waarbij nauwelijks sprake kan zijn van respect voor het "bijzondere karakter";

3) discussie met ouders, onderwijsgevenden en onderhouds-personeel omtrent de grondslag en identiteit van de andere scholen die onder de (punt 1) nieuw te vormen organisatie ressorteren: te denken valt aan scholen met een bijzonder oecumenisch karakter. De discussies zullen moeten uitwijzen welke scholen dit karakter gaan dragen en welke scholen afgestaan zullen worden aan het land Aruba;

Op deze wijze wordt er meer recht gedaan aan vrijheid van onderwijs geënt op de feitelijke eilandelijke situatie en zonder dat er sprake hoeft te zijn van machtsvorming aan de ene kant of van eenzijdig staatsonderwijs aan de andere kant. ●

grawata

En als de MEP niet in de regering komt, kan Nel altijd nog voorzitter worden van de vereniging ter verbetering van ons rechtssysteem.

***

E lema 'Betico pa nos Libertad' pa nos ta den e mesun liña ku p.e.: 'Pinochet para nuestra Democracia'...

***

Pero señores, laga nos ser franko: no Betico, ni Henny, ni pueblo di Aruba, pero *Ruud Lubbers a logra e Status Aparte aki*! E uniko kos ku Betico a hasi ta bisa: "Si," ku un garganta raspá (pa motibo di e kuchu).

***

B'a nota e orguyo infantil di MEP pasobra nan a logra kumpra un *Eman* pa nan lista?

***

'Man na obra!' Ban tapa tur borchi di trafiko!

***

Si P.D.A. no logra haña bastante voto e biaha aki, alomenos nan tin un motibo *valio*so: tur nan plaka di kampaña a bai pa Sjiem Fat...

***

Aruba tin su mes un A-team: Hannibal E-man Smith, Mr. T. Vos, Face-man Mito i Manchi Murdoch...

***

Grawata Literario.

ATENSHON!
Ainda tin un bale di f. 25,- disponibel pa esun ku por duna e kontesta riba e grawata literario den S&K no. 7.

Naschrift

Daar de reaktie van Eric Illes mij **één** dag voor de sluitingsdatum, voor wat betreft de inlevering van de copy voor dit nummer van Skol i Komunidat bereikte, ben ik niet in staat geweest uitvoerig daarop in te gaan.
De kern van mijn artikel "Vrijheid van onderwijs" betreft de vraag inhoeverre dit in de Staatsregeling opgenomen grondrecht inderdaad (nog) functioneel is, als het gaat om het beleid dat gevoerd moet worden om een zo veel mogelijk op de eigen situatie afgestemd onderwijssysteem te creëren. Naar aanleiding daarvan zijn in het artikel een aantal vraagpunten opgenomen, die m.i. tot een discussie zouden moeten leiden en zo mogelijk omgezet dienen te worden in een serie beslispunten. Noch de overheid noch de bijzondere schoolbesturen kunnen toch beweren dat alles in het onderwijs koek en ei is? Zijn met name de bijzondere schoolbesturen in een zo diepe slaap geraakt, dat zij daaruit niet meer kunnen ontwaken?
Eric Illes doet, net als ondergetekende, een poging om in de behoudende en zwakke opstelling van de verschillende schoolbesturen enige beweging te krijgen. Hij legt dan vooral een accent op de rol die het godsdienstonderwijs binnen het bijzonder en openbaar (!) onderwijs zou moeten spelen. Met hem ben ik van mening dat hierover duidelijkheid moet komen. Tot welke grenzen moet het godsdienstonderwijs op de scholen reiken en welke inhoud kan men daaraan geven zonder zich te begeven op het terrein van de kerk en zonder in conflict te komen met de ouderlijke taak in deze? Dit is een belangrijke en vooral ook principiële discussie.
Waar het mij echter ook om gaat, naast hetgeen Eric Illes naar voren heeft gebracht, is een antwoord op de vraag of de scheiding openbaar en bijzonder onderwijs op zich in de Arubaanse situatie wel zo'n noodzakelijke voorwaarde is. Onze situatie is toch in geen enkel opzicht te vergelijken met de Nederlandse zuilenmaatschappij? En als men desondanks toch van mening is dat het bijzonder onderwijs naast het openbaar onderwijs recht van bestaan heeft, dan vraag ik mij bovendien af waarin deze onderwijssoorten zich op dit moment onderscheiden!
De reaktie van Eric Illes is een aanzet tot verdere discussie. Wellicht hebben de Roomskatholieke- en Protestantse geestelijkheid naast de bijzondere schoolbesturen, ook bepaalde opvattingen over dit onderwerp. Ik nodig hen hierbij uit deze visie openbaar te maken, waarbij ik wel van mening ben dat zij zich daarbij dienen te richten op de Arubaanse samenleving en de realiteiten die daarin bestaan.

p.p. ●

grawata

Goede Keus

Geknipt voor u, uit de 'Grawamigoe' van 20 okt. '85: De Vereniging van recidivisten op Aruba heeft op haar laatste vergadering in Hotel Dakota met algemene stemmen de heer Nelson Oduber benoemd tot haar *beschermheer*. "Nelson stond reeds geruime tijd bij ons op de nominatie, doch zijn uitspraak van deze week, dat er dus duidelijk iets scheef zit in ons rechtssysteem, heeft het laatste kruimeltje twijfel bij ons weggenomen," zo deelde de voorzitter ons mee. De heer Oduber heeft inmiddels toegezegd de aanvaarding van deze benoeming in welwillende overweging te zullen nemen. (Naar het zich laat aanzien zal hij de beslissing pas na de 22e november nemen, want mocht hij onverhoopt Minister van Justitie worden — een functie die hij al jaren ambieert — dan is uiteraard zo'n titel daarmee niet verenigbaar).
Zoals bekend wees dezelfde vereniging enkele jaren geleden partijgenoot Betico Croes aan als *beschermheilige*. De hiervoor benodigde bekrachtiging van de Paus laat echter nog al op zich wachten. De Paus schijnt Zijn bedenkingen te hebben, zo vernam de Grawamigoe uit Roomse bronnen. De grote vraag is namelijk of een melding bij Petrus aan de Hemelpoort voldoende grond is voor een heiligverklaring. De Paus vreest dat Hij, door het verzoek van de vereniging toe te wijzen, een precedent zal scheppen waarvan de gevolgen niet te overzien zijn.
De vereniging heeft dit keer wijselijk de Paus omzeild door de heer Oduber tot beschermheer te benoemen. "Wij zijn dan wel recidivisten, maar toch ook weer niet in *alle* opzichten," aldus de voorzitter.

***

Elekshon '85: Demokrasia of Betictadura ...

***

Pas goed op: Betico, en Nel en Roland zéker, lijken me nou echt van die jongetjes die niet tegen hun verlies kunnen ...

***

Tin un periodo di 39 dia entre 22/11 i 01/01. B'a paga tino kaba riba kiko MEP por hasi ainda, si nan pèrde elekshon? (Of bo ta kere en bèrdat ku Betois ta bai baha for di su trono 'zomaar'??)

***

Di kon nan kier bai konstruí un parke di lora i avestrus? Ata nos tin nos B.C. kaba, djis kuminsa bende karchi na porta. Tur dia dos funshon, bon entrada sigurá...

***

Ta bon ku Nel a laga sa ku e 'tin algun sèn pa gasta!' Ya nos tabatin e plan pa kolektá plaka pa por dun'e su 'one-way ticket' pa dia 23 ...

***

Parse ku e spesialistanan di Aruba ta mihor spesialisá den e siensia di oportunismo polítiko, ku den e ramo mediko mes ...

***

De brutale, onethische, ronduit schaamteloze manier waarop de MEP de afgelopen tijd Tele-Aruba gebruikt, zullen we maar beschouwen als de laatste stuiptrekkingen ...

***

Als Betico straks, na z'n nederlaag, ook maar werkelijk uit de politiek gaat, zoals hij beloofd heeft! Want anders zitten we na 4 jaar wéér met 't zelfde gedonder ...

***

E konseheronan Venezolano pa kampaña di MEP, despues di un 'profundo' investigashon a haña sa ku e palabra 'MEP' a para bira un palabra sushi bou pueblo. Ta pesei nan a proponé pa sentralisá e kampaña rònt di Betico i Betico so. Sinembargo, si nan lo a investigá un tiki mas profundo, nan lo a saka afó ku aki na Aruba pa hopi aña kaba MEP i Betico ta sinónimo...

***

I e tempo a yega ku e flambeu mester wordo pasá pa un generashon nobo; un generashon ku ta distruí e maneho bobo, pa nos pueblo *por* partisipá...

***

"Vrouwe Justitia" ta siego di berdat? Of ta gusta e no ta gusta Nelleke su after-shave? Pober Nelleke!

***

No lo straña nos si e trepnan di nos konsehero general pa Venezuela pa supuesto tratonan preferensial ta koinsidí ku e reunionnan di akshonistanan di Savoy ...

***

Ata Peter Whiteford, e 'American link' di nos kompanía di petroli "Nos grupito" registrá na Houston...

***

Nos ta di opinion ku awor ku MEP publikamente ta basa su kampaña riba glorifikashon di su lider, nan tambe mester a kambia e nòmber den MEB (Movimiento Electoral di i pa Betico)...

***

Wie van u kan voor ons een brief schrijven in goed Duits om aan de S.P.D. te vragen of ze wel ganz gut bei Ihrem Kopf waren, toen ze aan een partij als de MEP zoveel harde Markjes gaven voor de campagne?

***

Als MEP tóch wint, wie doet dan 't licht uit op de airport?